

תרי"ג מצוות

לרב סעדיה גאון

מתוך סידור רב סעדיה גאון
בעריכת

ישראל דודזון ז"ל, שמחה אסף ז"ל, יששכר יואל

בהוצאת

חברת "מקיצי נרדמים"
בהוצאת ראובן מס ירושלים, תשכ"ג

וברשות הוצאת מס ירושלים

אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאוֹתוֹ תַעֲבֹד בְּתַפְלָה.
עֵרֵב וּבִקֵּר יַחְדָּהוּ בְּאוֹת וְטוֹטְפוֹת לְתַהֲלָה.
בְּכַנְפֶיךָ צִיצִית נֶצַח וּבִפְתָחֶיךָ מְזוּזָה סֵלָה.
כְּבֹד הוֹרִיךְ יִרָא מֵהֶם כִּי אֵל גָּתוֹן לְמוֹ גְּדוּלָּה.
גְּדוּלָּה לִזְקֵנֵי וְהִדְרָתָם וּמוֹרָא לְמַקְדָּשׁ תִּקְיָם.
לְלִמּוּד וּלְלִמּוּד דָּת וְהַמְלִיךְ יִקְרָאָנָה לְעַם בְּלִהְקִים.
דְּחָה הָאֱלִילִים וּנְתַצְתֵּם וּרְעִיךָ כְּמוֹךָ תַחֲשֶׁקֶם.
הִבִּיאָה כְּפָר וְצִדְקַת תְּרִדוּף וּמִשְׁקָלוֹתֶיךָ לְצִדְקַת הַקָּם.
הַקָּם תִּקְיָם וְעוֹבֵב תַעֲזוֹב וְהַעֲבִט תַעֲבִיט דֵּי חֶסְרוֹן.

בהערות על פיוט זה נמנו כל מצות עשה וכל מצות לא תעשה הרמוזות בכל בית ובית. ופסקי התורה השייכים למצות האלה נסמנו אחריהן:

מנין מצוות עשה.

1. א. ב. יראת ה' ותפלה, דב' י כ. 2. ג. ד: ק"ש שחרית וערבית. דב' ו ד ז: ה. ו: תפילין של יד ושל ראש. דב' ו ה. 3. ז: ציצית, במ' טו לח. נ צ ח: מלה מתאימה למלה "לדרתם" שנאמר בקשר עם מצות ציצית. ח: מזוזה, דב' ו ט. ס ל ה: ר"ל ביום ובלילה (ווערטהיימער). 4. ט: כבוד אב ואם, שמ' כ יב. כי... גדוּלָּה: ר"ל המקום השווה כבודם לכבודו (עי' מכילתא יתרו, פרשה ח). י: מורא אב ואם, ויק' יט ג. 5. יא, יב: לקום מפני שיבה ולכבד תלמיד חכם, ויק' יט לב. יג: לירא מן המקדש, ויק' יט ל. ת ק ים: ר"ל למקדש אשר תקים בעתיד והוא בנין הבית השלישי, ולפי זה מצות יראת המקדש נוהגת רק בזמן שביה"מ קיים ולא בחרבנו, ועי' על ענין זה השקלא וטריא בספר המצות לרס"ג הוצאת פערלא ח"א עמ' 220. 6. יד: ללמוד תורה, דב' ה א. טו: ללמד תורה לאחרים, דב' ז ז. טז: להקהיל את העם והמלך יקרא את התורה באזניהם, דב' לא יא. ב לה ק ים: מלשון להקת הנביאים, ש"א יט כ. 7. יז. יח: לאבד ע"ו ומשמייה, דב' יב ב ג. יט: לאהוב כל אחד מישראל כגופו, ויק' יט יח. ת ח ש ק ס: מלשון חשק ה' לאהבה אותם, דב' י טו. 8. כ: נתינת מחצית השקל, שמ' ליג. כא: לרדוף צדק, דב' טז כ. ועי' פערלא, שם ח"א עמ' 304 וכו'. כב: משקלות צדק ומדות צדק, ויק' יט לו. 9. כג, כד: טעינה ופריקה, דב' ככ ד, שמ' כג ה. כה: מצוה הרמוזה בפסוק העבט תעביטנו די מחסרו, דב' טו ח ועי'

המקורות. מלבד כתבי היד הרשומים במפתח כה"י השתמשתי בדפוסים אלו: מנין תרי"ג מצות שבחורה מאת רס"ג י"ל עם באור מאת א. ש. ווערטהיימער ירושלים תר"ץ (=ו). ספר הירושות לרס"ג י"ל ע"י יואל הכהן מיללער פאריס תרנ"ז (=מ). ספר המצות לרס"ג י"ל עם באור ע"י ירוחם פישל פערלא, ג' חלקים. ווארשא תרע"ד—תרע"ו (=פ). קובץ מעשי ידי גאוניו קדמונים י"ל ע"י יהודה ראזענבערג, ברלין 1894 (=ק).

2. אדרי ייחודהו; אדכג ובדפוסים ייחודהו, בדפוסים וטוטפת. 4. אה אדרי ירא מנהם, בדפוסים ו ט פ כלאל, ק כל אל. 5. אדרי לזקוני, בדפוסים למקדיש. אדכג תקם. 6. מ יקראנה להם, א"א אדרי בלהקם. 7. אה אדכג בצדי הגליון דחה במ אלילים, אדרי ונתצם, בדפוסים ורעך. 8. אה הביאה פטר, לצדק הקם, כן הוא במ; בשאר המקורות—לצדקם הקם. 9. אה אדרי כג טשי עזוב תעזוב.

10.

השב תשיב אבדה, והענק תעניק, והוכיח תוכיח לכשרון.

וְחִי אַחִירָה עִמָּךְ, וּבִרְכַתְךָ בְּשִׁבְעָךְ בְּרוּן.

המול ימול יליד ביתך, ומקנת פספך לברית זכרון.

זְכָרוֹן שְׁמוֹר הַשְּׁבֵת, אִתָּהּ, וּבְנִיָּהּ, וְעַבְדֶּיךָ, וּבְהִמְתָּךְ יִשְׁבְּתוּ בּוֹ.

ראשון ושביעי בניסן עצרת, ותרועה קדש לנקבו.

חֶקֶת הַכַּפּוּרִים קִדְּשָׁהּ, וְהַחֲגִי, וְהַשְּׂמִינִי בּוֹ. /

15

שְׁלֹשׁ רְגָלִים תַּחֲוֶה, וּמִתְּנֵת יָד פְּכַרְפֶּת טוֹבוֹ.

קיס, ב

טוֹבוֹ בְּפֶסַח, מִצָּה, וּמְרוּרָה, לְבַעַר חֶמֶץ וּלְכָלוֹת.

שְׁבוּעוֹת, וְסוּפָה, וְלוּלָב, תְּקִיעָה, וְעֲנּוּי מִמַּאֲכָלוֹת.

יְרַחֵי עֵיבוֹר, וּפֶסַח שְׁנֵי, וְשִׁמְחַת הַחֲגִים לְמֵלֶאֱת.

„כתוב זאת” רְמוֹז מַגְלָה, וְגַר יְמֵי תְּנוּפָה עַד כְּלוֹת.

20

כְּלוֹת שֵׁשׁ שָׁנִים תִּשְׁמַט הָאָרֶץ, וּבָהֶם תַּחַפֵּשׂ עַבְדֵי הַנְּזַלְקָה.

שקלא וטריא ארוכה מאת הר' פערלא שם ח"א

עמ' 327 וכו'. 10. כו: השבת אבדה, דב' כב א.

כו: הענקת עבד עברי כשיוצא לחרות, דב' סו יד.

כח: להוכיח לחוטא, ויק' יט יז. לְבִשְׁרוֹן: ר"ל

שיוכיח אותו כדי שיכשיר מעשיו (ווערטהיימער).

11. כט: החזרת רבית קצוצה, כמו שדרשו חז"ל

(בבא מציעא סב ע"א) על הפסוק וחי אחיך עמך.

ויק' כה לו. ל: ברכת המזון, דב' ח י. 12. לא. לב:

למול בנים ועבדים, יליד בית ומקנה כסף, בר' יז יב יג. 18. לג:

קדוש היום של שבת, שמ' כ ח.

לד-לו: שמירת השבת, שם כ י. 14. לה. לו: לשבות ממלאכה

ביום ראשון ושביעי של פסח, ויק' כג ז ח ז. מ. מא: לשבות ממלאכה בעצרת (חג השבועות)

וכיום תרועה (ראש השנה), ויק' כג כא כד.

לנקבו: מלשון אשר נקבו בשמות, במ' א יז. 15. מב-מד: שכינת יום

הכפורים ושכינת ראשון של חג ושמיני של חג, ויק' כג כח לה לו.

16. מה: חגיגת הרגלים, שמ' כג יד. מו: קרבן

ראייה, דב' סז י. 17. טו בו: פי' הטיבו לכם באכילת זבח הפסח

והמצה והמרור, ובוה כולל מ'ע מז-מט, שמ' יב ח יח. נ: השבת שאור, שמ' יב טו. 18. נא:

ספירת העומר, ויק' כג טו. נב-נג: סוכה ולולב, שם מב מ. נד. נה: תקיעת שופר ברה וענוי

ביוה"כ, שם, שם כד-כו. נז: קדוש החדש, שמ' יב כ. נז: פסח שני, במ' ס יא. נח: שמחת

הרגלים, דב' סז יד. 20. כתוב ... מגלה: ר"ל מצות קריאת מגילה (מ'ע נט) רמוזה בפסוק: כתוב זאת זכרון

בספר (שמ' יז ד). ע' מגילה ז, ע"א; יח ע"א. ס: הדלקת נר חנכה (מצוה דרבנן). עד כלות: כלומר כל

10. יתעניק חסר: א"ה אדכ"ג. תוכיח, כן הוא בטשי.

וחסר בשאר המקורות. 11. אדו בשבעך ברוון.

12. אדו כג המול תמול ויליד. א"ה אדו כג ומקנת

כסף. 13. א"ה שמור את השבת. -אתה" חסר: א"ה

אדו כג. -בר" חסר: מ. 18. אדו שביעית וסוכה.

19. אדו ידוד עיבור. 20. -רמו" חסר: אדו.

21. -תשמט" חסר: א"ה ובדפוסים, ונמצא בכ"י אדו כג

למול בנים ועבדים, יליד בית ומקנה כסף, בר' יז יב יג.

לד-לו: שמירת השבת, שם כ י.

ויק' כג ז ח ז. מ. מא: לשבות ממלאכה בעצרת (חג השבועות)

וכיום תרועה (ראש השנה), ויק' כג כא כד.

לנקבו: מלשון אשר נקבו בשמות, במ' א יז.

15. מב-מד: שכינת יום הכפורים ושכינת ראשון של חג ושמיני של חג, ויק' כג כח לה לו.

16. מה: חגיגת הרגלים, שמ' כג יד. מו: קרבן

ראייה, דב' סז י. 17. טו בו: פי' הטיבו לכם באכילת זבח הפסח

והמצה והמרור, ובוה כולל מ'ע מז-מט, שמ' יב ח יח. נ: השבת שאור, שמ' יב טו.

18. נא: ספירת העומר, ויק' כג טו. נב-נג: סוכה ולולב, שם מב מ.

נד. נה: תקיעת שופר ברה וענוי ביוה"כ, שם, שם כד-כו.

נז: קדוש החדש, שמ' יב כ. נז: פסח שני, במ' ס יא. נח: שמחת

הרגלים, דב' סז יד. 20. כתוב ... מגילה: ר"ל מצות קריאת מגילה (מ'ע נט) רמוזה בפסוק: כתוב זאת זכרון

בספר (שמ' יז ד). ע' מגילה ז, ע"א; יח ע"א. ס: הדלקת נר חנכה (מצוה דרבנן). עד כלות: כלומר כל

21. סא: שכינת הארץ בשביעית, שמ' כג יא. סב: יציאת עבדים בשש, דב' סז יב. ובהם: כלומר

שנת החמשים ונטשמה, וגם הרצוע בה יפקח.
 לתת תרומה, וראשית עריסך, והלולי קדש מרקח,
 אף תשיב חבול לצריכיו ותבורך בכל מקח.
 מקח כסף ושטר וביאה גם באשה תריד,
 שארה, כסותה, וענתה בעודנה, וכריתות בצאתה להפריד.
 נכספת ליפת תאר גירנה, ותבחון השוטה מהמריד,
 ובמתך חלוק, או יבם אולי יקום שריד.
 שריד מהפיל שים מעקה, ופדה פטר רחם בהפתח,
 ושגר בהמה יקדשון, ויפדה הרכש, או יגותח.
 עת המקשרות תבכרנה הקדישם מאין רתח,
 גירי צדק כאזרח, והגבלה לתושבי פתח.

25

50

טש"ו. -עכד' חסר: אדו כג. אה: כל שש שנים תחפש עברי הנלקח. 22. מ ונטשת. 23. אה אדו טשו וראש עריכך. 24. אף תשיב: אה: בשאר המקורות: אך. 25. ו ק באשה תדיר. 26. אדו בעירנה. אה וברירות. 27. אה נכספתה ... גירנה ולבחון. טש"ו השיטה. 30. אה יקדשוין.

דכמספר זה של שש שנים מצוה לשלח העכד חטשי' (פערלא, שם 543). 22. סג: חזרת שדות כיובל, ויק' כה יא. סד: שלוח עבדים כיובל, שם י. יפקח: מלשון לקרוא לשבויים דרוך ולאסירים סקח קוח, ישעיה סא-א. 23. סה: להפריש תרומה גדולה. דב' יח ד. טו: להפריש חלה מעיסה, במ' טו כ. טז: נטע רבעי, ויק' יט כד. מרקח: גראה דמירושו מתוקן וראוי לאכילה אחר שעברו עליו שני ערלה, כמרקח. שכבר נרקחה ונתבשלה כל צרכה' (פערלא, שם 558). 24. סח: השבת עבוס, דב' כד יג. 25. סט: לישא אשה, דב' כד א, וכפי שכאר הר' פערלא (שם ח"א 550-562) אין הכונה למצות קדושי האשה אלא למצות פריה ורביה. ת ר י ד: כמו תרדה, עי' ראב"ע, בר' כז מ. 26. ע-עב: שארה כסותה ועונתה, שם' כא ט י. בעודנה: ר"ל בעוד שהיא תחתיו, עג: גירושין, דב' כד א. 27. עד: דין יפת תאר, דב' כא יא-יג. עח: השקאת סוטה, במ' ה יב-לא. 28. עז: יכום וחליצה, דב' כה ה-י. או לי יקום שריד: עי' שם כה ו. 29. עז: לעשות מעקה, דב' כב ח. עח: פדיון בכור אדם, שם' יג יג. בהפתח: לאפוקי מריה'ג דאמר בכורות ה, א דשפחה שכבר ילדה ונטשתהררה ונכרית שילדה ונתגיירה ונשא לישראל וילדו הולד בכור (פערלא שם ח"א 600). 30. עט: בכור בהמה טהורה לכהן, שם' יג יב, דב' טו יט. פ: פדיון סטר חמור, שם' יג יג. הר כש: שם נרדף לחמור, או ינותח: לשון נופל על לשון הכתוב: וואם לא חסדה וערפתו'. 31. פא: לפי הר' פערלא (שם ח"א 600) כונת רס"ג בחרו הזה היא למצות הפרשת בכורים אפעלטי ששאר מוני המצות לא מנו עשה זו, אולם רש"א ווערטהיימר העיר בצדק שלשון 'המקשרות' לא תפול אלא על בהמה, כמו בכר' ל מא מב, ולכן הוא משער שהמצוה הרמוזה בחרו זה היא להקדיש בכור בהמה טהורה כפה ולאמר הרי זה קדש, שנאמר תקדיש לה' אלהיך, דב' טו יט, ומצוה זו מנה הרמב"ם בהל' בכורות פ"א ה"ד ובספר המצות מ"ע עט, מאין רתח: ר"ל מבלי שתחוס על הנולד ראשון, והוא מל' מעי רתחו, איוב ל כז. 32. פב: להשוות נר שקבל עליו כל דברי התורה לישראל

פֶּתַח הַבְּכוֹרִים אִם פִּתְחוּ הַבְּיָאָם, וּתְקַרְא בְּמִקְדָּשִׁים,
מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וּמַעֲשֵׂר אַבְיוֹנִים מְדוּשִׁים.
צָעוּד בְּשָׁנִי לְבַחֲרֶיהָ, אוֹ תַפְדְּהוּ וְדָמֶי מִקְדָּשִׁים, ^{35 א קב}
וְהִתְנַדִּיתְ בְּקִימָךְ כָּל אֵלֶּה בִיעָרְתִּי כָּל מַעֲשֵׂרוֹת קָדְשִׁים.
קָדְשִׁים רֵאשִׁית גֹּזֵף, וּמִתְנֹת וּבְחִיף אַרְבַּע,
הַלְכוֹת שְׁחִיטָה תַחֲקוֹר כְּדָת, וּלְכִסּוֹת דָּם הַצִּיבַע.
רָחַב גְּבוּלָךְ וְהִתְאַוִּיתְ תְּדַשְׁנָה טוֹבִי וְתִשָּׁבַע,
תַּט אַחֲרֵי רַבִּים בְּמִדְרָשֵׁי פָּנִים שֶׁבַע. ⁴⁰
שֶׁבַע וְתִשְׁעִים מִצּוֹת עָשָׂה אֵלֶּה תְּמִיד תִּגְמֹר,
כִּי מִצּוֹת הַגּוֹף הֵמָּה הַשְּׂכִילִם וּמַעֲדָנֵיהֶם תִּזְמֹר,
לְתוֹבָאָתְךָ טוֹבָה אֲשֶׁר צָפַנְתִּי פְעַלְתִּי לְחוֹסִים לְאֹמֵר,
אִם תִּלְךְ בְּדַרְכֵי חֲקִי וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמֹר.

³⁵ אדכג אם תפדהו בדמיו. ³⁶ א"ה ביערתי מעשרות. גמור בכל משפטיו ודיניו, ויק' יס לד. פג: לתת
³⁷ ו'א ובדפוסים קדש ראשית. ³⁸ הניבע, כן הוא גבלה לגור תושב, דב' יד כא. ³⁹ פד, פה: הבאת
בוא; א"ה: הניבע; שאר המקורות: הנובע. ⁴⁰ אדכג בכורים, דב' כו ב. מקרא בכורים, שם, שם ה.
המשכילם; א"ה השכילם ומעניהם; השכילם חסר: פתח בכורים: כמו ראשית בכורים. ³⁴ פו, פו, פו
מ. ⁴⁴ "חקי" חסר: מ. פח: מעשר בהמה, ויק' כו לב. מעשר ראשון, שם,
שם ל. מעשר עני, דב' יד כח. מדושים: פי' אביונים מדוכאים. והוא מל' יחדשתי וכן גרני', ישע' כא י. ³⁵ פט: אכילת מעשר שני או דמיו
בירושלים, דב' יד כב—כו. בשני: במעשר שני. לבחירה: לירושלים העיר הנבחרת. ³⁶ צ: ודוי מעשרות בשנה הרביעית לשמיטה, דב' כו יב—טו. בקימך כל אלה: ר"ל בתוך תרומות ומעשרות תוכל
להתודות בערתי הקדש וכו'. ³⁷ צא, צב: ראשית הגז, דב' יח ד. מתנת הזרוע והלחיים והקיבה לכהן, שם, שם ג. ארבע: משום שהלחיים נתנו לשנים (עי' חולין קלב ע"ב). ³⁸ צג, צד: שחיטה, דב' יב כא.
כטוי דם, ויק' יז יג. הניבע: המקלח. ³⁹ צה: לאכול בשר תאווה אלא מתוך רחבת ידים ועושר, (דב' יב כ; ועי' רש"י שם). ולהר' פערלא (שם 647) יש שיטה אחרת, עי"ש. ק"תב: כאשר ירחיב ה' את
גבולך. ⁴⁰ צו, צז: אחרי רבים להטות, שמ' כג ב. דרישת וחקירת העדים, דב' יג טו. במדרשי פנים
שבע: רמז לשבע חקירות שהיו בודקין בהן את העדים (סנהדרין פ"ה משנה א). ⁴¹ תגמור: תלמוד ותדע על נכון, מלשון יהוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס (שבת סג, ע"א). ⁴² כי מצות הגוף המה: הכונה היא שהמצות הנ"ל הן מצות המוטלות על היחיד ואינן מקושרות בצבור כקרבתות וכיוצא בהן.
השכילם... תזמור: ר"ל אם תשכיל ותבין מצות אלה או תזמור מעדניהם, כלומר תקטוף את טעמם הערב, ותזמור מלשון "תזמר כרמך", ויק' כהג. ⁴³—⁴⁴ תבואתך... תשמור: פי' אם תלך
בדרכי, וחקי ומשפטי תשמור או תבוא לך הטובה אשר צפנתי לחוסים בי. עי' איוב כב כא; תהלים
לא כז, מ"א ג יד.

תִּשְׁמַר מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ כִּי תִדְרֶה וּתְפַלֵּיא לְהִזִּיר לְרִצּוֹן.
 תִּקְרִיב אִם תִּטְמָא בְּפִתְעָה וְעַל תּוֹרַת נְזִירָךְ לְעַלְצוֹן.
 שְׁאֲנָנָה בְּנִדְרֶיהָ וְאַסְרִיָּה לְאִבְיָהּ וְאִישָׁה הַמְּלַצוֹן.
 אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲבַחְרָה בּוֹ תִבְיֹאוּ קָרְבָּנֵי רִצּוֹן.
 רִצּוֹן מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי עַלֹת בְּקָר וְצֹאן וְעוֹף לְרִצּוֹן.
 גַּם שְׁלָמֵי בְּקָר וְצֹאן וְאַרְבָּעִים לַחֲמֵי תוֹדַת צְפִיוֹן.
 קָרְבַּן חֲלָבִים לְהִנִּיף חֹזֶה וְשׁוֹק לְמִשְׁרְתֵי חֲבִיוֹן.
 לְשֶׁרוֹף נוֹתֵר לְבַקָּר עוֹר הָעוֹלָה לְכַהֲנֵי צְבִיוֹן.
 צְבִיוֹן מִנְחַת סֹלֶת מִחֲבַת וּמִרְחֶשֶׁת חֲלוֹת וּרְקִיקָה לְהַעֲרֹף.
 בְּרִית מִלַּח וּמִכֹּלֶת קֹדְשִׁים וּמִחֲלֻקוֹת מִנְחוֹת מְדֻרָּף.

50

ב קכ

45 צח: לקיים מוצא שפתים בנדרי גבוה, דב' כג כד. כי תדור: רמו למ'ע צט: נדרי הדיוס, במ' ל ג. ותפליא וכו': מ'ע ק: שמירת נזירות, כמ' ו ב. לרצון: רומז לספרי נשא פיסקא כב: -כי יפליא לרצונו ולא אנוס'. 46 קא: שיביא הנזיר קרבן כשנטמא בחוך ימי נזרו, במ' ו ס-יא. קב: שיביא קרבן ביום מלאת ימי נזרו בטהרה, שם, שם, יד. לעלצון: לשמחתו, שהשלים נדר נזרו כראוי. 47 קג, קד: לדון בהפרת נדרים, האב

45 באדכג נמצאה ב רבתי בין השורות לציון התחלת החלק השני. 46 נזירך, ו ומ; אדכג: נדרך, שאר מקורות: נזרך. טשג נזרך. ועל הגליון: נדרך. 47 אה בנדרה ואסרה... ולאישא; אטו זא טשג בנדרה ואסרה; אדכג ואסרה. 48 אה קרבני לרצון. 49 אה לרצון. 50 אה שלמי עולת בקר. 52 טשז בבקר. 53 -חלות חסר: אטו. 54 וא מכלת... ומחלוקות: טשג ומחלוקת. פ ומכלת קדושים.

לכתו והבעל לאשתו, במ' ל ד-יו. שאננה: האשה היושבת שאננה בכית אביה בנעוריה או בכית בעלה. המלצון: פי' הרשות להחליט דבר היא ביד אביה או ביד אישה. 48 קה: להביא קרבנות חובה ונדבה לביהמ"ק ברצל ראשון, דב' יב ה-ו. 49 קו: שיהיה קרבן לא פחות מבן ח' ימים, ויק' כב כז. קז-קט: לעשות קרבן עולת בקר וצאן ועוף כמשפט, ויק' א ג יד. לרציון: במשמעות -כמשפט" שהוא לרצון לפני ה'. 50 קי-קיב: מצות שלמי בקר, שלמי צאן ולחמי תודה, ויק' ג א; שם, שם ו; שם ז יב. צפיון: כך הוא הנוסח בכל המקורות, והמפרשים התקשו לבאר המלה הזאת, אבל הר' פערלא (שם 704) מגיה לנכון -צפיון" והחרוז מוכיח כי כן צ"ל. -והוא מל' הפועה את דוד עבורו (תהל' קמד י) טצני והצילני (שם, שם ז יא) שענינו הצלה מצרה לרוחה, דתודה אינה באה אלא בדבר הודאה על הצלה מצרה". 51 קיג, קיד: מצות תנופה ונתינת חזה ושוק, ויק' ז ל-לב. חביון: כנוי לביהמ"ק, מל' חביון עזו, חבוק ג ד. 52 קטו: שריפת נותר, ויק' ז יז. קטז: נתינת עורות קושי קדשים לכהנים, ויק' ז ה. צביון: כנוי לביהמ"ק, מל' הר צבי קדש, דניאל יא מה. 53 קיז-קכ: ארבעת מיני המנחות, ויק' ב א ד ה ז. צביון: פי' חשק ורצון, מל' ארץ שצביוני בה (כתובות קיא, ע"א) והכוונה היא ערה"כ ונסש כי תקריב קרבן מנחה (ויקר' ב א). ר"ל כשיחטוף אדם להקריב מנחה. 54 קכא: על כל קרבנך תקריב מלח, ויק' ב יג. קכב: אכילת קדשים, שם' כס לג. ומכלת: לביתו, מ"א ה' כה. קכג: חלוקת המנחות, ויק' ז ט; ועי' ג"כ מנחות עג ע"א. חדרך: מל' ידרך ענוים במשפט, תהל'

פְּתֵי הַחֲבֵתִים, וְחֶלֶק כְּחֶלֶק, וּמִמְּכַר מִשְׁמֵר הַמְּבָרָךְ,
 רְחִיצַת מַיִם, וְתַרּוּמַת דָּשֵׁן, וּבְעֵר עֲצֵי אִשֶּׁה עֶרְךָ.
 עֶרְךָ גִּפְשׁ הָאָדָם כְּפִי שְׁנָיו, וּבִהְמָה שְׁלֹא תִבָּא אוֹלָם,
 עֲרֹכֵי בָתִּים, וְחוֹמֵשׁ בְּעֲלֵיהֶן, שְׂדֵה אַחְזָה, וּמִקְנֵה לְגֹאֲלָם.
 שְׁעִירֵי עֲבוֹדַת גֹּכֵר לְעַם, וְלִיחִיד לְהוֹבִילָם,
 שְׂדֵה חֲרָמִים, וְגֹזֵל הַגֵּר, וְחֲטָאת עַל כָּל בְּעָלָם.
 נְעָלָם מִקְהֵל, וּמְשִׁיחַ יִבְיֵא פֶר, וְהַנָּשִׂיא בְּשַׁעִיר יִתְפַּכֵּר,
 עִם הָאֶרֶץ בְּשֵׁה, וְגוֹזְלִים, וּבְעֲשִׁירֵית הָאָפֶה לְהַשְׁפֵּר.
 מוֹעֵל, וְגוֹזֵל יִשְׁיב קֶרֶן, וְכֹאשֵׁם שֶׁגָּגְתוּ יִפֵּר,
 וְאִשֶּׁם תְּלוּי וּלְגַחְרַפְתָּ, וְהִקְדַּשׁ בְּחֻמִּישִׁיתוֹ לְכַפֵּר.
 לְכַפֵּר מִגַּע חֲטָאת, וְדָמָה בְּכָל כְּלִי, כְּחֻקַּת תְּמִיקָה,

55. אה החבתיים; אטי החבתיים; וא החבתיים. כה ט. 55. קכד: חיוב הכה"ג להקריב בכל יום בבקר ובערב מנחה ונקראת בקרא מנחת פתים, ויק' י יד, ובדברי רז"ל נקראת חבתי כהן גדול (מנחות יא. ג) משום דכתיב בה על מחבת בשמן תעשה, ולזה קראה רבינו הגאון ז"ל כאן פתי חבתיים, והוא לשון מורכב משניהם מלשון תורה ומלשון חכמים (פערלא, שם 755). קכה: שיהו כל המשמרות שוות ברגלים במקדש, דב' יח. ח. קכו: חלוקה המשמרות בכל השנה כל אחת בזמנה הקבוע לה, דב' שם. משמר המ ברך: כלומר משמר היוצא שהוא מברך למשמר הנכנס. 56. קכז: שיקדשו כהנים ידיהם ורגליהם לעבודה, שמ' ל יט—כא. קכח: להרים בכל יום מן הדשן של הקרבנות, ויק' ו ג. קכט: להבעיר בכל יום את המערכה, ויק' ו ה. עצי אשה ערך: כלומר המערכה אשר עליה בער העצים לקרבן אשה לה. 57. קל, קלא: ערך אדם וערך בהמה טמאה או בעלת מום שאינה ראויה למוזבה, ויק' כז ב—ה יא—יב. אולם: עי' יואל ב יז. 58. קלב—קלה: ערך בתים, חומש הנוסף בפדיון הקדש, גאולת שדה אחזה ושדה מקנה, ויק' כז יד—כז. 59. קלו, קלז: שעירי חטאת בעובדי ע"ז לצבור וליחיד, במ' טו כז, שם. שם כז. 60. קלה, קלט: נתינת שדה חרמים וגזל הגר לכהן, במ' יח יד; שם ח ח; ועי' גם כן חולין קל"ג ע"ב. קמ: על יחיד הדיוט להביא חטאת קבועה על שגתו, ויק' ד כז. 61. קמא—קמג: טר העלם דבר של צבור, פר כהן משיח, והשעיר של נשיא בשגגת שאר כל המצות מלבד ע"ז, ויק' ד יג; שם, שם ג; שם, שם כב. 62. קמד—קמו: קרבן עולה ויורד של עשירות, של דלות ושל דלי דלות, ויק' ה ו ז יא. לְהַשְׁפֵּר: פירושו לעשות יטה, אבל כאן הכונה היא לכפר על עונו. 63. קמו, קמח: אשם מעילות, אשם גזילות, ויק' ה טו; שם, שם כא. 64. קמט: אשם חלוי, ויק' היו. קנ: אשם שפתה חרושה, ויק' יט ב—כא. קנא: חומש דאכל תרומה ותרומת מעשר, ויק' כד יד. ואולי הכונה לפודה את הקדשו, ויק' כז יג—טו. 65. קנב: נראה שהכונה

הַלּוּיִם יָרִימוּ מִמַּעֲשָׂרוֹתֶם לַמִּשְׁרָתִי הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה.
 כֹּה תִבְרָכוּ, וְזֶה חֻקְכֶם חֲמִשִּׁים וּשְׁמֹנֶה מִצְוֹת שֶׁלְּמָה,
 וְקִדְשׁ מִכֶּהֵן מִן הַנֶּפֶשׁ כִּי אִם לְשֹׂארוֹ יִטְמָא.
 יִטְמָא מִן נִבְלַת בְּהֵמַת טוֹהַר הַנֶּגַע, וְהַנֶּשֶׂא וְהָאֵכֵל כַּחֲזוֹק,
 וְנוֹגַע בְּטִמְאָה, וְנוֹשְׂאָה, וְנוֹגַע בְּשֶׁרֶץ בְּדַחוּק.
 טְמֵאת פְּלִיִם, וְשֶׁבֶר חֶרֶשׁ, אוֹכֵל, וּמִשְׁקָה, וְזָרוּעַ בְּמַחּוֹק, /
 תַּנּוּר, וְכִירִים יָתֵץ, בְּמַעְזִין, וְבוּר לְלִמּוּד חוֹק.
 חוֹק שִׁכְבַת זָרַע, לְרוּאָה, וְיִצְעוּ, וּלְשִׁכְבַת חֵיקוֹ מִהַמְרוֹת,
 דְּתִי זָב, וְטִהַרְתּוּ, וְקָרַבְנֹו, גְּדָה, וּבוֹעֲלָה גְזֵהוֹת.

70

קכא. א

טש' מכל כלי. אה וחקה. 67- מצות: כן באה, שאר מקורו: מצות. טשג ורפוס': שלימה. 68- אטי' כילא לשאר ויטמא, ובין השיטין כתוב- אס' מעל המלה- לא'. 69- אה טו אדלג טשג מנבלת. אה בהמה. אה בחוק. 70- מ בסומאה. 71- אדלג חרס. 72- אטי עין ובור. אה טו אדכג ללמד. 73- אה טו אדכג לג לרואיה. אדלג ליצועו. אטי לשוככת. אדלג מחמורות. 74- אה דת זב טהרתו.

לעשה דיקדש' ויק' ו כ' ור"ל- דמגע חטאת כשאכלו צריך כפרה משום דאסרתו תורה וקאי בעשה. ונקט לשון זה כדי להתחיל בחיבה שסיים בה לעיל מיניה ... ומה שכתב מגע חטאת לישנא דקרא נקט. כל אשר יגע בבשרה יקדש, אבל במגע לחוד לא מיתסר כמבואר בברייתא שם בפסחים (מה). ובנוזיר (לז): ובזבחים (צו) ולא כתיב יגע אלא לומר דלא מיתסר אלא מקום מגע כדאיתא בזבחים שם". (פערלא, 781-782). קנג: הכונה למצות הפסוק- ואשר יזה מדמה על הבגד וכו' ור"ל שאם דם החטאת יזה על אחד משלושה מיני כלים המצוה היא לעשות בכל כלי כחקת התורה הנקראת- תמימה". דהבגד יכבס במקום קדוש וכלי חרס ישבר וכלי נחשת טעון מריקה ושטיפה. ויק' ו כ- כא. ורואה אני פירוש זה של פערלא (שם 782) מפירושו של מיללער שחיבת תמימה רומזת לפרה אדומה אשר אין בה מום. 66- קנד: הפרשת תרומת מעשר ונתינתו לכהנים, במ' יח כו. 67- קנה: ברכת הכהנים, במ' ו כג. וזה ... ש' לְמָה: כלומר אלה הן המשים ושמנה מצות השייכות לקרבנות, ו-שלמה" הוא מל' יונשלמה פרים שפתינו". הושע יד ג. 68- קנו: להפריש הכהנים מסמאת מת. ויק' כא ה: ועי' פערלא 787. קנז: טומאת קרובים, ויק' כא ג. 69- קנח- קנט: טומאת מגע ומשא של נבלת בהמה טהורה, ויק' יא לש מ. קס: טומאה הבאה מאכילת נבלת עוף טהור, ויק' יז טו. והאוכל כחוק: רמז לחקים הקשורים באכילת נבלת עוף. היינו דדוקא עוף טהור ודוקא בבית הבליה (עי' ספרא פי"ב). 70- קסא- קסב: טומאת מגע ומשא של נבלת בהמה טמאה, ויק' יא כד כה. קסג: טומאת מגע שרץ מת משמנה שרצים, ויק' יא כט- לא. בדחוק: יפה פירש מיללער שר"ל שהשיעור של השרץ המטמא צריך להיות דבוק כאחד, אבל שני חצאי שיעור שתלאן בקיסם אינו מטמא כמגע שאין חבור אדם חבור (עי' חולין קכד, ורמב"ם הל' אבות הטמאה פ"א ה"ב). 71- קסד, קסה: טמאת כלים וטמאת כלי חרש, ויק' יא לב לג. קסו, קסז: טמאת אוכלין ומשקין, שם, שם, לה. קסח: הכשר משקין, שם, שם, לה. וְזָרוּעַ בְּמַחּוֹק: כלומר הזרע מוכשר לקבל טומאה כשהוא תלוש. 72- קסט: טמאת תנור וכירים, ויק' יא לה. קע: טבילה במעזין או במקוה, ויק' יא לו. 73- קעא- קעג: טמאת ש"ו חלה על הרואה אותה ועל הבגד או היצוע הנוגע בה ועל האשה המשמשת, ויק' טו טז- יח. פְּתִיחוֹת: מל' למרות עליון בצייה, תהל' עח יז. 74- קעד- קעז: טמאת

וְכֵן לְסֵפֶר, וְלִהְיֵרִיב, שְׁבוּעַ וּשְׁבוּעִים לְיִוֵּלְדֵת סְפוּרוֹת,
 שְׁלִשִׁים וּשְׁלֹשָׁה, וּכְפֻלָּם, וְלִהְיֵא קֶרְבָּן, וְלִהְיוֹרוֹת.
 וְלִהְיוֹרוֹת מְרֵאָה עוֹר הַבָּשָׂר הַבְּהֵרֵת, וְהַמְחִיָּה רְתוּקִים
 אִם פְּרוּחַ, וְהַצְרֵבֶת קֶרְחַת וְרַעוּתָהּ, וְהַנְתָּקִים.
 הַבוּהַק לְטֵהַר, וְהַבְּגָד, לְעֶשֶׂר הַמְטָהַר וְלַעֲנִיּוֹ חֻקִּים,
 חֻקֵי הַבֵּית וְטִהַרְתִּיו וְאִז יִירָשׁוּ בְּמֹו דְבָקִים.
 דְּבָקִים בְּמַת יִתְחַטָּאוּן בְּשְׁלִישִׁי, וּבְשִׁבְעֵי כִכְתָּבָם,
 מִזֶּה מִי הַנְּדָה יִכָּבֵס, וְכֵן יִטְמָא הַנּוֹלְגַע בָּם.
 גָּמַר אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ מְצוֹת פְּרִישַׁת טְמָאוֹת מִלְּקַרְבָּם,

אדלג טהרתו. טשט טהרתו וקרבונו. בדפוסים: ונדה. 76-77. אה וכפלים. 77. אה רתיקים. 78. אה טו טשט
 והצרבות. בדפוסים: והצרעת. אה ורעותיה. טשט
 ונתקים. 79. בדפוסים: לעשיר. אדלג ולענין חקים.
 80. טשט ואז ירש.

מבני ישראל. 76-77. קצט. קפ: ספילת ד' נקיים של הזבה וקרבות טהרתה. ויק' טו
 כח-ל. קפא-קפה: טומאת יולדת זכר. טומאת יולדת נקבה. ימי טהר דובה. ימי
 טהר דנקבה. קרבן היולדת כמלאת ימי טהרתה. ויק' יב ב-ח. 77. קפו, קפז: טומאת בהרת. טומאת
 שאת, שם יג ב י. רתוקים: פי' קשורים זה בזה. ור"ל -דהשאת והבהרת שניהם רתוקים וקשורים זה
 בזה. דכל אחד צריך ללמוד מחבירו. והבהרת מלמד על השאת לסימן שער לבן. והשאת על הבהרת לסימן
 המחיה. וספחת לא מנה משום דספחת אינה אלא תולדה לשאת ולבהרת" (פערלא, 806). 78. קפח: פריחת
 הצרעת מראש ועד רגל, ויק' יג יב. קפט: דין שחין ומכוה. שם יג, כג כח. הדפוסים מנסחים -והצרעת"
 חחת -והצרבת" אבל כלם מסכימים שהכונה לשחין ולמכוה. קצ: קרחת ונבחת. שם יג מ-מד.
 קצא: טומאת נתקים. שם יג כט ל. 79. קצב: דין בהק. שם יג לח לט. קצג: טומאת נגעי בגדים. שם
 יג מו. קצד, קצה: קרבנות מצורע עשיר וקרבות מצורע עני ששונים זה מזה. שם יד י כא. 80. קצו,
 קצז: נגעי בתים וטהרתם, שם יד לד-נג. ואז יירשו כמו דבקים: מיללער רואה בזה רמז למה
 שדרשו חז"ל על הפסוק ונתתי נגע צרעת -תני רשב"י כיון ששמעו כנענים שישראל באים עליהם עמדו
 והסמינו ממנום בבתים... מה הקב"ה עושה מגרה נגעים בביתו והוא סותרו ומוצא בו סימא" (ויק' ר יו.ו).
 אבל רואה אני דברי פערלא (שם ח"א 813) מדברי מיללער שצ"ל -מאז יירשו כמו דבקים", והכונה דחקי
 נגעי הבית אינם נוהגים אלא לאחר שישראל, הדבקים בחקי התורה, יירשו את ירושתם. שאין נגעי בתים
 נוהגים אלא לאחר שכבשו וחלקו וכל אחד מכיר את חלקו (עי' יומא יב ע"א). דר. זולאי העירני שאולי צ"ל
 ויקשו, ור"ל שאחר שיטהרו את הבוהק ואת הבגד ואת הבית לפי החוק או יהא להם רשות (יהיו מותרים) לדבוק
 ולננוע בהם. 81. קצח: טהרת מגע מת. במ' יט יב. 82. קצט: מזה מי חטאת. שם יט כא. ר: מגע מי חטאת. שם. שם.
 83-85. ר"ל כשתצרך מ"ה מצות אלו השייכות לטומאה וטהרה עם חמשים ושמונה מצות השייכות ברבן
 לבהנים יעלו ביחד למאה ושלוש, ועם שכע ותשעים הראשונות הן בסך הכל מאתיים. גמר: כלומר זה
 הוא סוף של מ"ה המצות. מלקרבם: פי' הטומאות שאדם צריך לפרוש מהם ולא לקרוב אליהם

הוֹכֵלְלוּ מֵאָה וְשֵׁשׁ מִצְוֹת כְּהִנֵּה כְּהִתְעַרְבוּ בָם.
 בָּם כְּנִכְלְלוּ הָרֵאשֹׁנוֹת נִמְצְאוּ מֵאֵתִים נְגוּהִים.
 אֵלֶּה הֵם מִצְוֹת עֲשֵׂה דְבָרֵי חֻמּוֹת רָאמוֹת גְּבוּהִים.
 אֲזוּנָה הֵט וְשָׁמַע וְעֲשֵׂה שְׁמוֹר מִצְוֹתֵי נְחִיָּה מִבְּלָהִים.
 אֵין חֻקֵּי לְשֹׁכֵר עֲשִׂיהֶם וְאֲרָאָנוּ בְּיִשְׁע אֱלֹהִים.

אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא יִהְיֶה לָךְ, לֹא תַעֲשֶׂם, וְלֹא תַעֲבֹדֵם, וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם.

וְלֹא תִבְיֵא תוֹעֵבָה, וְצַפּוּיָהּ, וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ זְכוּרוּנֶיהֶם. קכא. ב 90

כָּל תְּקִים אֲשֶׁרֶה וּמִצְבָּה וְאָבֵן מִשְׁכִּית לְמַעֲנֵיהֶם.

אֵל תֹּאכְלוּ מִזְבַּחֵם, וְלֹא תִלְכוּ בַחֲקוֹת גּוֹיֵיהֶם.

גּוֹיֵיהֶם מִכְרוֹת לָמוֹ בְּרִית, וּמִהִתְחַתֵּן בָּם הַזָּהָרִי.

אוֹבוֹת וַיִּדְעוּנִים לֹא תִלְמְדוּ, וּמִשָּׂאֵל בְּפִתְחוֹתֵם הַנְּסָרוּ.

84. א"ה הוכבלו. א"ה שש כהונה. מ בהתערבו. 84. כהתערבו בס: אם תערבם עם מצות טהרה
 85. שש נמצאים. 89. שש לא יהי. אדלג ולא 85. וטמאה. 85: נגוהים: כנוי למצות. עדה"כ נר
 תעבדם ולא תשתחוה; שאר המקורות: לא תעשם 86. דברי חכמות
 ותעבדם ותשתחוה. 90. א"ה אדלג שש לא תביא. ראמות: פי' דברים חשובים מאד כראמות וכדכד
 שש תועבת. 91. ומצבה. כן בדפוסים: כשאר (עי' יחזקאל כו טז) אולם מזה ש"ראמות" קשור
 מקורות: ומצבת. 92. אדלג לא תאכל. כאן עם "גבוהים" אפשר לומר שרבנו פירש ראמות
 כשם נרדף לגבוה. וכעין זה דרשו בווקרא רבה

יט. ב: ראמות לאויל חכמות. א"ר יותנן לככר תלוי באוירו של בית. מי שטישש אומר מי יכול להוריד
 את זה וכו'. 87. אזנך: עי' משלי כב יז. שמור וכו': עי' שם דה. מבלהים: מל' בהלה.
 וזהו כנגד מה שכתוב (ויק' כו טו טז): וואם בחקתי תמאסו... והפקדתי עליכם בהלה". 88. אין חקר:
 רמז לאבות ב. א: שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. ואראנו וכו': תהל' נכנ. ורמז למה
 שאמרו חז"ל: כל מתן שכרן של צדיקים מתוקן להם לעמיד לבוא" (ויק"ד סב ג).

מנין הלאוריין

89. א-ד: שמות כ ג-ה. 90. ה: אסור הנאה מע"ז. דב' ז כו. ו: אסור הנאה מצפוי ע"ז. דב' ז כח.
 ז: שלא לישבע בשם ע"ז. שמ' כג יג. 91. ה. ט: שלא ליטע אילן במקדש ושלא להקים מצבה בשום
 מקום. דב' טו כא כב. י: אסור אבן משכית. ויק' כו א. למעניהם: מל' כל פעל ה' למענהו. משלי
 טז ד. ור"ל לא תתנו אבן משכית להשתחוות עליה אפילו להש"י. 92. יא: אסור שחיטת נכרי. שמ'
 לד טו. יב: שלא לילך בחוקות הגוים. ויק' יח ג. 93. יג. יד: שלא לכרות ברית לעכו"ם. שמ' כג לב.
 ולא להתחתן בהם. דב' ז ג. 94. טו. טז: שלא לעשות מעשה אויב וידעוני. ויק' יט לא. לא תלמדו:
 מכון כנגד ל"ת יז. שאסור ללמוד מעשה אויב וידעוני אפילו לא עשה מעשה. דב' יח טו. ועי' ספרי
 שופטים פ"טקא קע. יח. יט: שלא לשאול באוב וידעוני. דב' יח יא.

ד'חו נחשים ועונגנים וקסם מכשף וחבר ודורשי מת תזרו
 מקרת והקיף והשחת משרט וכתוכת הנזרו.
 הנזרו פן תשבועו לשוא ולשקר ולא תחללו שם אדון.
 לא תענה שוא ותשא שמעל ותשת ידך לחנף ורבי מדון.
 ועל ריב לנטות וגם משפט והכר פנים וקחת שחד לאבדון.
 עול משפט ושאת פני דל והדור פן תכחשון ודון.
 ודון לא תזידון לאור נשיא לקלל שופט ולהקשות ערף.
 לעשק ולגזול וללין פעולה לנקום ולנטור ולהכשיל מטרף.
 חדלו לכם מכל אלה ושאת חטא וחרש מלחרף.
 משנוא ומרצוח ורכיל ומעמד על דם טרף.
 טרף אבר מן החי וגיד הנשה גבלה וטרפה חלב ודם.

95

100

105

95. אה וקוסמים. 96. אה גם מקרות. טשט מסרט.
 97. טשט לשקר. 98. אדלג וריב מדון. 99. ו
 על ריב. 100. "משפט" חסר: אה טשט. 101. טשט
 תזידו. 102. "לנקום" חסר: אה. 103. טשט
 ומלהחרף בדפוסים: לחרף. 104. אה ורכול.
 105. אה אדלג טשט החי והנשה. אדלג וחלב.
 95. כ—כה: שש מצות ל"ח עפ"י דברים יח י.א.
 תזרו: מל' זרה הלאה. במ' יז ב. 96. כו—ל:
 חמש מל"ח עפ"י ויק' כה ה: יט כז כח. 97. לא—לג:
 שלש מל"ח עפ"י שמ' כ ז: ויק' יט יב; כב לב.
 98. לד: לא תענה ברעך עד שוא. דב' ה' יז. שְׁמָעוּ:
 כלומר שמעו של שוא וזוהי ל"ח עפ"י
 שמ' כג א. ה ג ה: שש גרדף לרשע. וזוהי
 מל"ח לו: אל תשת ירך עם רשע. שמ' כג א. ו ר ב י מ ד ון: כל המפרשים רואים
 בזה רמז למל"ח לז: לא תהיה אחרי רבים לרעות. שמ' כג ב. אבל הלשון מגומגם. ולכן נ"ל שצריך
 לבסח: ורב בְּמִדּוֹן. 99. לח: ולא תענה על רב לנטות. שם. לט—מא: שלש מל"ח עפ"י דב' טו יט.
 לא בדון: ר"ל לא תקח שחד כדי לקלקל את הדין. וגם משפט: ר"ל גם לנטות משפט. 100. מב—מד: שלש
 מל"ח האמורים בויק' יט טו. פן תכחשון ודון: מכון כנגד מל"ח מה: אזהרה על כפירת ממון, שם יא.
 101. מו: לאו דלא יזידון. דב' יז יג. האמור בזקן ממרא. מז. מח: לאו דנשיא בעמך לא תאור ואלהים לא
 תקלל. שמ' כב כז. מט: לאו דערפכם לא תקשו. דב' יט טו. 102. נ—נב: ג' לאווין האמורים בויק'
 יט יג. נג—נד: עפ"י ויק' יט יח. נה: לאו דלפני עור לא תתן מכשול. שם יד. שפירושו לפני סומא בדבר
 לא תתן עצה שאינה הוגנת לו (ספרא על הפסוק). מ ט ר ה: התפעל ביצוני ור"ל מבלבל בדעתו.
 103. נו: שלא יבייש אדם את חבירו. שנ' ולא תשא עליו חטא. ויק' יט יז. נז: שלא לקלל אדם מישראל.
 שנ' לא תקלל חרש. שם יד. 104. נח: לא תשנא אחיך בלבבך. שם יז. נט: לא תרצח. שמ' כ יג. ס:
 לא תלך רכיל בעמיק. ויק' יט טז. דם טרף: דם רצח. מלשון וטרף ואין מציל. מיכה ה ז.
 וזו ל"ח סא: לא תעמוד על דם. רעך. ויק' יט טז. שהיא אזהרה שלא לראות במיתת איש
 כשאתה יכול להצילו. 105. טרף: מל' עלה זית טרף. בר' ח יא. והיא מצות ל"ח סב: שלא לאכול
 אבר מן החי שנ' לא תאכל הנפש עם הבשר. דב' יב כג. סג: אסור גיד הנשה. בר' לב לג. סד: אסור

על הדם לא תאכלו, ובשר בקלב, אתו ואת בנו בהתיחדם.

יוצא חוץ, מסימני דג, והתיה, והעוף, והחגב בנודם.

ורמשי ארץ בל יאכלו עמי, אל ישקצו ויטמאו בם כבודם.

כבודם הלוי לא יעזובנהו, לא יענון יתום, ואלמנה פן אחרה. א ככב.

בל יונו גר, וילקצוהו, ויקחו כפר לרוצח מתגרה. 110

לא יונו רע, ויאמצו לבב, המדה, והמשקל, והמשורה להמרה.

לא תחמד, ולא תגנב ולא תנאף זה כלל מערה.

מערה אם, ואשת אב, והפלה, והנדה, ואשת איש בם קנאתי.

שלישה דורות מנרעף, ופהם מחמותך גנתי.

גנת אח, ודוד, ואחות, אחיות אב ואם פנתי. 115

106 - לא תאכלו חסר: א"ה אדלג טשט. טשט ואחו	ובלה דב' יד כא. סה: אסור טריפה, שמ' כב ב.
107 - אה טשט דג וחיה העוף, אדלג דב	סו: אסור אכילת חלב, ויק' ז כג. סז: אסור אכילת
108 - טשט ורמשי.	דמ, שם כו. 106 - סח: לא תאכלו על הדם, ויק'
109 - טשט יעזובנהו.	יט כו, ודרשוהו חז"ל לכמה אסורין (עי' סנהד' סג,
110 - אה אדכו טשט נדה.	ע"א). סט: אסור בשר וחלב, שמ' כג יט. ע: אסור
111 - טשט המשקל.	שחיטת אותו ואת בנו ביום אחד, ויק' כב כה. 107 - עא:
112 - טשט	
113 - אה אדכו טשט נדה.	
114 - מ ובהם.	

אזהרה לבשר שיצא חוץ למחיצתו, שמ' ככל עב - עה: שלא לאכול דגים חיות ועופות וחגבים שאין להם סימני סהרה המפורשי' בתור, ויק' י א; דב' יד יז. בנו דם: ב' ל שהוא מל' נדו מתוך בבל, ירמ' ג ה, וקשור עם - מסימני" בראש החרוז ור"ל כשהם רחוקים מן הסימנים הכשרים. 108 - עו: אסור אכילת שרץ האדמה, ויק' יא מא. עז: אזהרה שלא לאכול כל דבר המאוס, מדכתיב אל תשקצו את נפשותיכם, שם מג. עח: אזהרה על אכילת אוכלין טמאין מדכתיב ולא תטמאו בהם ונסמאתם בם, שם. ועי' פערלא ח"ב 184. 109 - כבודם: כלומר לכבודם הוא שלא יעזבו את הלוי, והיא מל"ת עט, עפ"י דב' יד כז. פ, פא: שלא לענות אלמנה ויתום, שמ' כב כא. סן אַתְּרָה: עדה"כ אם ענה הענה אותו... וחרה אפי' שם כב. 110 - פב, פג: וגר לא תונה ולא תלחצנו, שמ' כב כ: - לא תוננו בדברים ולא תלחצנו בממון, מכילתא משפטים, יח. פד: אזהרה שלא ליקח כופר ממון תחת מיתה מרוצח במזיד, דב' לה לא. מַתְּבֵרָה: מלשון אל תתגרו בם, דב' כ ה. 111 - פה: אזהרה על אונאת דברים ואונאת ממון עפ"י ויק' כה יד יז, והגאון כלל את שניהם כאחד (עי' פערלא ח"ב 221). פו: שלא לאמץ לב, דב' סז ו. פז - פט: שלא לעשות עול במשקל במדה ובמשורה, ויק' יט לה. להמרה: להחליף, מל' ואם המר ימיר, שם כז י. 112 - צ: לא תחמוד, ואע"ג דכדברות הראשונות כתיבי שני לאווין לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך וגו' (שמ' כ יד טו) מ"מ כיון דשניהם ענין אחד ממש לא מנאן אלא אזהרה אחת (פערלא ח"ב 224). צא: אזהרה לגונב נפש, שמ' כ יג, ועי' מכילתא יתרו, ח. צב: לא תנאף, שם. אזהרה כוללת לכל העריות. מַעְרָה: מלשון - כל העריות עשה בהן המערה כגומר', כריתות ב, ד. 113 - צג - צד: ה' לאווין הכתובים בפרשת העריות, ויק' יח ז ח טו יט כ. קנאתי: קצפתי עליהם, מל' קנאוני בלא אל, דב' לב כא. 114 - צח - קג: שלשה דורות מנרעף: בחו, בת בתו ובת בנו, ובהם מחמותך: חמותי, ואם חמותי ואם חמותי ויק' יח י יז. גנתי: מאסתי. 115 - קד - קח: ה' לאווין בפרשת עריות, שם. שם סז יד ט יב יג. גנת: כנוי לאשה.

אל תטמאו בכל אלה, כי את כל אלה אשר שנאתי.
 שנאתי אשה אל אחתה, קדוש, וקדושה, ויבמה החוצה,
 וגרושה אחרי הטמאה, ואל תחלל בתך לנאצה.
 עגבות זכר, וזרמת בהמה, ובל תרביענה אשה לשמצה,
 ומהעביר למולך זרע, ומלקרסם כל חיה פרוצה.
 פרוצה תלבושת שעטנז, ובל תתעלם מאבדה, ונפל,
 לא תשיכו, ולא תשימנהו, ותהי כנשה, ותמשכן השפל.
 צור לא תנסו ותתצו מוראו, ולא תשמע אל גביא שקר טפל,
 לא יחבל ריחים, ורכב, ובגד אלמנה אליה קפל.
 קפל קלי גבר מאשה, והחלף, ובל תסגיר לארץ מרתים.

120

125

- שש מחיות. 116. טשט ואל תטמאו. כל חסר: עדה"כ ונות בית תחלק שלל. תהל' סח יג. סגית י:
 אה. 119. אה וכל תרביעה. 122. אה לא תשיכו. הוהרת, והוא על דרך שאמרו כל מקום שנאמר טן
 128. בדפוסים: ותתנו מוראו. 125. אה כלי בגד. ואל אינו אלא בל"ת (סוטה ה' ע"א), ונמשך עם
 בדפוסים: ובל תסגר. כלומר הוהרתי שאל תטמאו בכל אלה
 (פערלא ח"ב 264). 116. עי' ויק' יח כד.
 117. קט-קיב: ויק' יח יח: דב' כג יח: כה ה. ויבמה החוצה: אסור יבמה לשוק. 118. קיג:
 אוהרה שלא להחזיר גרושתו משינשאת לאחר, דבי כד ד. קיד: אל תחלל את בתך להזנותה, ויק' יס כט.
 119. קטו-קיז: ג לאויון בפרשת עריות, ויק' יח כב כג. עגבות: תאות זמה, מל' ותשחת עגבתה ממנה.
 (יחזק' כג יא). 120. קיח: ויק' יח כא. קיט: אוהרה לסירוס אדם ובהמה חיה ועוף, ויק' כב כד, ועי'
 סמרא אמור, זו חיה פרוצה: אף חיה פרוצה, כמו כלב, עי' חגיגה יד, ע"ב (ווערטהיימער).
 121. קכ: אסור שעטנז, דב' כב יא. קכא, קכב: שלא להתעלם מאבדת ישראל, שם כב א: לא תראה חמור
 אחיך או שורו נופלים וגו', שם ד. 122. קכג: לא תשיך לאחיך, דב' כג כ. והיא אוהרה ללוה שלא יתן
 רבית, עי' ספרי, כי תצא, סיס' רטב. קכד: לא תשימין עליו נשך, שם' כב כד, והיא אוהרה למלוה, לערב
 ולעדים, עי' בבא מציעא עה, ע"ב. קכה: לא תהיה לו כנשה, שם' כב כד. קכו: לא תבא אל ביתו לעבט
 עבטו, דב' כד י. השפל: כנוי ללוה, משום דעבד ליה לאיש מלוה, משליכ בו, ואין לך שפל יותר מעבד,
 וכבר מצאנו בקרא אצל עבדות לשון שפלות, כמו בתהלים קלו כג: "שבשפלנו זכר לנו" (עי' פערלא ח"ב
 306). 123. קכז: לא תנסו את ה', דב' ו סו. ותתצו מוראו: כלומר לא תתצו מוראו, ווהי ל"ת
 קבח: שלא לגתוך שום בית עבודת האל שנ' "לא תעשון כן לה' אלהיכם", דב' יב ו. קכט: לא תשמע
 אל דברי הנביא והוא, דב' יג ד, אשר טפל שקר. 124. קל, קלא: דב' כד ו יז. אליה קפל: מל'
 -היצא בטלית מקופלת" שבת נח, ע"א, ור"ל הנח את בגד האלמנה מקופל לשמרו ולהחזירו לה. 125. קלל
 כלי גבר: מל' "קפלו את האבנים", סוטה לו, ע"א, ור"ל הסר כלי גבר מאשה, ווהי ל"ת קלב עס"י דב'
 כב ה. והחלף: כלומר וכן להפך, ווהי ל"ת קלג: לא ילבש גבר שמלת אשה, שם, שם. קלד: לא
 תסגיר עבד אל אדוניו, שם כג סו. מרתים: כנוי לארץ בכל עפ"י ירמיה ג כא, ור"ל שלא תסגיר העבד

זר לא יאכל קדש, לא תתעשת בנגע למראה עינים.

רק לא תקח האם, וערלה, ולא ידבק חרם בנדיים, /

נקי בדין מענוש, מבית ומפיס מדות שתיים.

ככב, ב

שתיים וארבעים ומאה מצות לא תעשה הרע.

אלה הם חובת הגוף ושתיים הקיצונות מהשתרע.

150

תגור כי אני דין להפרע ולא יגורני רע.

לא תוסף עליו וממנו לא תגרע.

תגרע זרע, וקציר בשביעית, ובשניהם פיובל מדרשון.

אל תחשבו בליעל, ותגשו, לא תפאר, ותעולל גטשון.

שכר אל אדוניו, ונקט - מרתים" מפני החרוץ, ונס
מפני שרמוז בו ענין מרר ומרי, כתרנומו - ארעצ
דעמא סרבין". 126 - קלה: אזהרה לזר שלא יאכל
תרומה, ויק' כב י. לא תתעשת: מל' אולי
יתעשת האלהים לנו, יונה א ו, ור"ל, בענין נגע לא

126 - אה אדכו לט טש"ח ולא תתעשת. 130 - אדלס
מהסתרע. 131 - טש"ח להסתרע. אה אדו יגורנו.
132 - אה לא תוסף עליו ולא תגרע. 133 - אה אדו כו
וא טש"ח וקציר משביעית. 134 - אדכו ותנישו.

תחשוב ותחליט בעצמך מבלי להראותו לכהן, וזוהי ל"ח קלו: השמר בנגע הצרעת, דב' כד ח. בנגע
למראה עינים: כלומר בנגע שנראה בלו לעינים ואינו בבית הסתרים (עי' פערלא ח"ב 318).
127 - קלו: לא תקח האם על הבנים, דב' כב ו. קלח: אזהרה לאכילת והנאת ערלה, ויק' יס כג. קלט:
אזהרה שלא ליהנות משלל עיר הנדחת, דב' יג יח. 128 - קמ: ונקי וצדיק אל תהרוג, שמ' כג ו. קמא:
קמב: לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן... לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה, דב' כה יג יד. 130 - חובות
הגוף: כבר פירשתי לעיל בשו' 42 כי הכונה היא שאלה המצות מוטלות על כל יחיד ואינן קשורות עם
חובות הצבור, ושתיים הקיצונות מהשתרע: יפה באר זה הר' פערלא (שם ח"ב 334) וז"ל:
-כוונתו בזה לחלוק על כל מוגי המצות, ובראשם הבה"ג, שמנו לאו ולא תוסף ולא דלא תגרע במנין
הלאוין, ולא כן דעת רבינו, אלא ס"ל דשני לאוין אלו שאין בהן שום ענין מצוה כס"ע ולא באו אלא
לגדור גדר למצות כלן, שלא לגרוע מהן ולא להוסיף עליהן, אינם מנינים במנין הלאוין, וזהו שכתב ושתיים
הקיצונות מהשתרע, והוא מל' הכתוב בישיעה (כח כ) קצר המצע מהשתרע, כלו' שני לאוין אלו אציג
דאזהרות גמורות הן וחובות הגוף נינהו אין למנותן במנין הלאוין". 133 - קמג - קמו: אסור וריעה
וקצירה בשביעית וביובל, ויק' כה דהיא. ובשניהם כיובל מדרשון: כלומר שני לאוין אלו
האמורים בשביעית נאמרו גם ביובל, ופירוש-מדרשון' כמדרשם בשביעית כך מדרשם ביובל, וכונן בזה למה
שאמרו בספרא (בהר ג) -לא תורעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה כשם שנאמר בשביעית
כך נאמר ביובל" (עי' פערלא ח"ב 335). 134 - קמו: השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר
קרבה שנת השבע וכו', דב' טו ט. אזהרה שלא להנעץ מלהלות מפני השמטה. קמח: לא יבש את רעהו,
שם טו ב. אזהרה שלא לתבוע חוב שעברה עליו שנת השמטה. קמט, קנ: כי תחבט זיתך לא
תפאר אחרך, דב' כד כו, וכרמך לא תעולל, ויק' יט י. נטשון: כלו' מה שצריך להיות גטוש
לעניים.

שְׂכָחָה, פָּאָה, פֶּרֶט, וְלֶקֶט, וְלֹא יִצְבֵּא הַנְּקִי בְּרִגְשׁוֹן.

לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה בַשַּׁבָּת גַּתְמִיו זָכַר לְיוֹם רֵאשׁוֹן.

רֵאשׁוֹן, וְשִׁבְעֵי בַפֶּסַח, שָׁשָׁה בְּסִינֵן, וְהַפֶּסַח חַוִּיתִיךָ.

הַעֲשׂוֹר, וְהַחֵג, וְעֲצַרְתּוֹ מִמְּלֹאכֶת עֲבָדָה הַזֹּהֲרִיתִיךָ.

קִצִּיר חֲדָשׁ, וּמְחַמֶּצֶת, לֹא יֵרָאֶה, וְלֹא יִמָּצֵא פְקֻדְתִּיךָ.

גַּא, וּבָשֵׁל, וְשִׁבֵּר עֵצִים, מֵהוֹתִיר, וְהוֹצִיא, וְזָבַח עַל חֶמֶץ צְוִיתִיךָ.

צְוִיתִיךָ בַּל תִּפְסַח בְּשַׁעְרֶיךָ, גָּבַר, וְעָרַל, וְתוֹשֵׁב לֹא יִכְרוּ עֲלֵיו.

בַּל תַּעֲבוֹר וְתֵצֵא גְבוּל בַּשַּׁבָּת, שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵי מִצּוֹת זְמַן נִקְוֹוֹ אֲלֵיו.

פְּטוּם שְׁמֹן, וְקִטְרֶת, וְלֹא יִסֵּךְ, וְזָר בַּל יִקְרַב הַיִּכְלִיו.

לֹא תַעֲלוּ עַל מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת, וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכוּ עֲלָיו.

עֲלֵיו אֵין מַעֲלוֹת, וְהִנֵּפֶת חֲרֵב, וְתִכְבֶּה אֵשׁ הַחִיצוֹן לְרִגּוּעַ.

- 135 - פרט חסר: א"ה. 136 - מלאכה, כן בדפוסים; בשאר המקורות: מלאכת. -נחתיו" חסר: א"ה. א"ה זכור. 138 - אדו והעשור. ועצרתו ממלאכת, כן א"ה אדו כו לא ששט, א"ה והדפוסים; ועצרת ומלאכת. 140 - אדו ובשלו שבר עצם. אדלט ומהותיר. 141 - אדלט וא ששט תפסוח. 142 - ששט תעבור; א"ה ודפוסים תבער; א"ה אדכו לט וא תבעיר. 143 - אדו יוסך; אדלט וא ייסך. 144 - והנפת, כן 135 - קנא - קנד: ד' אזהרות עפ"י דב' כד יט; ויק' יט ט י. קנה: כי יקח איש אשה חדשה ... נקי יהיה לביתו, דב' כד ה. בְּרִגְשׁוֹן: מל' למה רגשו גוים, תהלים ב א, כלומ' כאספת אנשי המלחמה. 136 - קנו: אזהרת מלאכת שבת, שמ' כ יא. 137 - 138 - קנו - קסג: אזהרת מלאכה בא' וו' דפסח, בשבועות, ר"ה ויוכ"ס בא' דסכות ושמיני עצרת, ויק' כג ז ח כא כה כז לה לו. ששה בסיון: חג השבועות, כי לפי הקביעות שלנו עצרת לעולם בששה בסיון, ורס"ג הולך לשיטתו שהקביעות עפ"י חשבון היא מן התורה, וגם דחיות אד"ו וכל דקדוקי עבור שלנו בכלל, וזה אחד מעקרי המחלוקת בינו ובין הקראים (עי' ספר מלחמות ה' להקראי סלמון בן ירוחם, נויארק תרצד, עמ' 15 הע' 81). והכ"ס א: ראש השנה, עפ"י דרשת חז"ל (ר"ה ח ע"א) בכסא ליום חגנו (תהלים פא, ד) איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה. חויתִיךָ: הגדתִיךָ, מל' יחזה דעת, תהלי' יט ג. 139 - קסד: אסור חדש, ויק' כג יד. קסה: כל מחמצת לא תאכלו, שמ' יב כ. קסו, קסז: שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם, שם, שם יט; ולא יראה לך חמץ וגו', שם יג ז. 140 - קסח - קעג: שש אזהרות השייכות לקרבן פסח, שמ' יב ט י מו; כג יח. 141 - קעד: לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך, דב' טז ה. קעה - קעז: עוד ג' אזהרות השייכות לקרבן פסח, שמ' יב מג מה מח. לא יכרו: לא יאכלו, מל' ויכרה להם כרה, מ"ב ו כג. 142 - קעה: לא תבערו אש וגו', שמ' לה ג. והיא אזהרה לבית דין שלא ידונו משפט מות בשבת. עי' סנהדרין לה ע"ב. קעט: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, שמ' טז כט. מצות זמן: ל"ו מצות האחרונות תלויות בזמן. 143 - קפ - קפב: שלא לפסח את שמן המשחה ולא לפסח את הקטרת ולא לוסך בשמן המשחה, שמ' ל לב לו, ועי' מכות ג, ב המפסח את השמן" וכו'. קפג: לאו דור לא יקרב אליכם, כמ' יח ד, כולל גם איסור כניסה גרידא בלא עבודה. עי' פערלא ח"ב 429. 144 - קפד. קפה: שלא להעלות קרבנות ונסכים על מזבח הזהב, שמ' ל ט. 145 - קפו:

מֵאֲכָל חֲטָאת פְּנִימָה, וּמִנַּחַת פֶּהּן מוֹמִים, וְטָמֵא מִלִּנְגוּעַ.

שְׁיַמַּח שֶׁמֶן וְזָכָה בְּמִנַּחַת חֵב, וְהִבְדִּיל מְלוּךְ בַּפְּגוּעַ.

אֵל תִּקְטִירוּ שְׂאוֹר, וּדְבַשׁ, וְטָמֵא לְהַקְרִיב לְבַלְתִּי נְגוּעַ.

נְגוּעַ אֵין לִיּוֹלֶדֶת, וְלֹא תָבוֹא, וְטָמֵא לֹא יֵאָכֵל קֹדֶשׁ.

מוֹמֵי בְהֵמָה מִשְׁחוּט, וּמֵהַקְרִיב, וְשְׂרוּעַ לְגֵרָר בַּל תִּקְדָּשׁ.

לְהוֹתִיר תּוֹדָה, וּמִלְחָמֵךְ מִנְּחָה, וְלֹא יִלִּין חֵלֶב חוּץ הַקֹּדֶשׁ.

פֶּן תַּעֲלֶה בְּכָל מְקוֹם, אֶתְנֶן, וּמִחִיר מֵהֵבִיא לְקֹדֶשׁ.

לְקֹדֶשׁ אִם נִטְמָא לֹא יֵאָכֵל, וּמִבֶּן נֶכֶד לֹא יֵאָתִי.

ולא תעלה במעלות על מזבחי, שמ' כ כג. קפז:
שלא לבנות מזבח אבני גזית, שם, שם כב. קפח: שלא
לכבות אש המזבח, ויק' ו ה. וג'ל שצ"ל וְהִקַּפְתָּ.
ה חיצון: הלאו הנ"ל במזבח החיצון כתיב. ל רגו ע:
לשבות מבער. 146. קפט: אזהרה שלא לאכול
מחטאת הפנימית, ויק' ו כג. קצ: אזהרה שלא לאכול
מנחת כהן, שם, שם טו. קצא: אזהרה לכהנים בעלי

בטשט, כשאר מקורות: ונפת. א"ה אד"ו לנרוע.
146. אד"ו וטמא מאכל מלנגוע. 147. דפוסים: שומת
שמן וזה. א"ה חוב. טשט והבדלות. 148. א"ה אד"ו
טשט שאר. 150. א"ה אד"ו לט ו' טשט משחוט
ומהקטיר. 151. ו' מהתיר תודה. אד"ל ומלהחמיק.
152. אתנן חסר: אד"ו.

מומים שלא לעבוד עבודת כהנים במקדש, שם, כא יז—כא. מוֹמִים: הפעל מן מוֹמֵם, כמו מוֹמֵת מן מוֹת.
ופירושו מי שנעשה בעל מום. מוֹמֵם וטמא מלנגוע: לפי נוסח זה נראה כאלו יש כאן שני לאוין,
אחד לבעל מום ואחד לטמא, אבל אזהרת טמא במגע קדש מובאה להלן (ל"ח קצח) מכתוב אחר, לפי זה
מצינו הר' פערלא (ח"ב 448) שצריך למחוק וטמא ולנסח מוֹמֵם מלנגוע. אולם אפשר שצ"ל מוֹמֵם
בטמא מלנגוע, ור"ל שבעל מום מיד כשבא להקריב קרבן כבר עבר על הלאו אעפ"י שעדין לא הקריב, מדכתיב
לֹא יֵגֶשׁ לְהַקְרִיב, ויק' כא כא, וגישה היינו נגיעה, ובוה הרי הוא כטמא שאפילו בנגיעה בעלמא עבר.
147. קצב, קצג: אזהרה שלא לתן שמן ולא לבונה במנחת חֵב, כלו' במנחת חוטא, עפ"י ויק' ה יא "לא
ישים עליה שמן וגו'. שמן וזכה: וזכה' כנוי ללבונה עפ"י שמ' ל לה. קצד: אזהרה שלא
להבדיל ראש חטאת העוף מהגוף במליקתו, ויק' ה ה. בפגוע: הר' פערלא (ח"ב 450) חושב שהוא מלשון
גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפגוע בו, במ' לה יט, ול"ג שהוא מל' ופגעו לי בעפרון, בר' כג ה.
והוא תאר לקרבן החטאת, שבא לשם כפרה ובקשת סליחה. 148. קצה, קצו: שלא להקטיר שאור או
דבש, ויק' ב יא. קצז: שכהן טמא לא יעבוד במקדש, שנ' ויזוירו מקדשי בני ישראל, שם כב ב. לבלתי
נגוע: ר"ל אעפ"י שאינו נוגע, כגון שהפך הבשר שבמזבח על ידי קרומית של קנה דהוי פשוטי כלי עץ
ואינו טמא (ווערטהיימער). 149. קצח—ר: אזהרה שלא לנגוע בתרומה ובקדשים בטומאת הגוף, ויק'
יב ד; אזהרה שלא יבא טמא למקדש, שם, שם; שלא יאכל טמא קדשים, שם, כב ד. 150. רא—רג:
אזהרה שלא לשחוט לשם קרבן כל אשר בו מים ולא להקריבו ולא להקדישו, ויק' כב כ—כג. 151. רד'
רה: וכי תזבחו זבח תודה... לא תותירו ממנו עד בקר שם, שם כט—ל; כל המנחה אשר תקריבו לה'
לא תעשה חמץ, שם ב יא. רז: ולא ילין חלב חגי עד בקר, שמ' כג יח. חוץ הקודש: כלו' חוץ
למזבח, דאין לינה פוסלת בראש המזבח, עי' זכחים פו, ע"א. 152. רז—רט: אזהרה למעלה קרבן בחוץ,
דב' יב יג. אטור אתנן זונה ומחיר כלב, שם, כג יט. 153. רי: שלא לאכול קדשים שנטמאו, ויק' ז יט.
ריא: אזהרה שלא לקבל שקלים מן העכו"ם, שנ' ומיד בן נכר לא תקריבו, שם כב כה. עי' ספרא אמרו ז.

לויי לא יגעו, ויראו כבלע, ויעברו מחמשים, ובחלבו ישניו.
 כהני לא יחללו קדשי, ובל יאכלו בגבולין וישתתיו.
 הן אלה מצות לקרבניהם עם לא ימיר, ארבעים יהיו.
 יהיו קדשים מטמאת מת, מגרושה, חללה, זונה לנשותם,
 גדולם לא יפרע, ויפרם, ויצא, ירחק אלמנה, וקרוביו במותם.
 טרפם אשת זר לא תאכל, בל יפדו חרם, ויקדישו בכורתם,
 לא יסגירו חלוט, וישכרו, ובל ינחלו זולתי חקותם.
 חקותם נוספת חמש עשרה כלם תשעים ושתים נכונים,
 המלך אל ישיב עם, ואל ירבה סוסים, ונשים, וממונים.
 זומם נדר לא יחל, בל יאחרהו, ומלאת זרעונים.

155

160

154. טשט לוי, אה לויי יגעו. אה ובחלבו יעניו ;
 וא טשט ובחלבו יעויו ; אדכו ובחלבו ועויוו.
 155. אדלט קדש. 156. אה אדלט מצותי.
 157. דפוסים וחללה. 158. אדלט וירחק ; דפוסים ;
 ורחק. 159. אה אדכו וא טפס אשת ; אדלט טפס
 ואשת. אדלט פן יפדו. דפוסים ; ויקדישו בכור חם.
 160. אה וישכרו. 161. אדלט הנוספות. 162. אה
 ואל ירבה לו. טשט נשים וסוסים.

ולתת להם הטוב והמוכרח שמקבלים מישראל. 155. רטז : אזהרה שלא יניח הכהן את העבודה ויצא ויק' כא יב. ריז.
 ריח : שלא לאכול ולא לשתות מעשר שני בלא פדיון חוץ לירושלם, דב' יב יז. 156. ריט : ולא ימיר
 אתו, ויק' כו י. עם וכו' : כלו' עם הלאו דלא ימיר עולה מספר הלאוים השייכים לקרבנות לארבעים.
 157. רכ-רכג : ד' אזהרות לכהנים עפ"י ויק' כא א יז. 158. רכד-רכז : ג' לאוין האמורים בכה"ג,
 ויק' כא י יב. גדולם : כלו' הגדול שבכהנים, רכז : שלא יקח אלמנה, שם, שם יד. רכח : שלא יסמא
 לקרוביו, שם, שם יא. 159. רכט : ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל, שם, כב
 יב. טרפם : מל' טרף נתן ליראיו, תהלי' קיאת, והוא כגוי לתרומת הכהן. רל : שלא לפדות חרמי
 כהנים, שם לו כח-כט. רלא : שלא להקדיש בכור חם לשם קרבן אחר, שם כו כו. רבל' הקודם נמשך גם
 לכאן. 160. רלב : שלא להסגיר מצורע מוחלט, שם יג יא. רלג : שלא יכנס כהן אל המקדש כשהוא
 שכור, שם י ט. רלד : בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם, במד' יח כ. 161. נוספות :
 ג'ל שצ"ל הנוספות כמו באדלט, ור"ל כי מצות ל"ת הנוספות לארבעים מצות ל"ת השייכות
 לקרבנות הן חמש עשרה במספר, ויחד עם ל"ז מל"ת התלויות בזמן הן תשעים וששים. וטעה הרש"א
 ווערטהיימער בחשבו כי חקותם נוספות רומז לשש ערי מקלט, כי מלבד שאין מקומם בין מל"ת הרי לפי
 זה היה מספר המצות הנוספות ט"ז ולא ט"ו. 162. רלה-רלח : ד' לאוין האמורים במלך, דב' יז טז-יז.
 163. רלט, רמ : איש כי ידור נדר ... לא יחל דברו, במ' לב ; כי תדור נדר ... לא תאחר לשלמו,
 דב' כג כב. רמא : אזהרה שלא להקדים תרומה לכבורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון, שנ'

אל יגלח הנזיר, ויטמא וישתף דם ענב וגפנים.

וגפנים פן תקדש, וכלאי זרע, ורבעי בהמות מונחות. כנג. ב 165

לא תתעמר, ותשחית עץ, ויוסיף המלקה עלי גכוחות.

המגרש לא ימכר, והמעשר למת, ולטמא ולאנחות.

ומקנה הנמכרת בל יגאל, עבדה, וגזה מקדשים דחות.

דחות מן הסקל פצוע, וכרות, ממזר, עמוני, ומואבי,

לא תדרשו שלמם לעד, מצרי, ואדומי עד שלשה מהביא. 170

גרזן לא תניף, ותתן אל פלי, ותחרש בכלאים קתעבי.

לא יעבד בנחל, ולא תבנה עיר בגדה בי.

בי השבעתיך לא תסיג, ותחסום, ואחיד בפרך לא תכלה.

164. ויטמא חסר: דפוסיס. 165. אדלט וגפנים

בל תקדש. אדלט טשש ורבע בהמות. 167. ולאנחות,

א"ה מתקן בגליון ומנסח -ולאחות". 168. א"ה

הנמכרת בלי גאול. 169. א"ה טשש חקהל; בשאר

מקורות: קהל. 170. דפוסיס: חסום; א"ה חשיג.

מלאתך ודמעך לא תאחר, שמ' כב כה. על' תרומות
פ"ג, ו. 164. רמב - רמד: ג' לאוין האמורים
בנזיר, במ' ו ג-ה. 165. רמה: שלא לאכול
ולהנות מכלאי הכרם, שנ' פן תקדש המלאה. דב'
כב ט. רמו, רמז: -בהמחך לא תרביע כלאים שדך
לא תזרע כלאים, ויק' יט יט. בהמות מונחות:

כלו' מונחות זו על גב זו, ועי' פערלא (ח"ב 516). 166. רמז: שלא ישתמש עם היסת תאר כשפחה.

דב' כא יד. רמט: -כי תצור אל עיר ... לא תשחית את עצה, שם כ יט. רנ: -ארבעים יכנו לא יוסיף.

שם כה ג. 167. רנא: -ושדה מגרש עריהם לא ימכר, ויק' כה לד. והיא אוהרה שאין עושין שדה מגרש

ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש. על' ערכין ס"ט, ה. רנב - רנד: -לא אכלתי באוני ממנו

ולא בערתי ממנו כסמא ולא נתתי ממנו למת, דב' כו יד. למת: כלו' לארון ותכריכין. על' ספרי, כי תבא,

ססקא שג. לאנחות: פיל' למי שהוא באנינות. 168. רנה: -ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד

ויק' כו כ. ומקנה הנמכרת בל יגאל: -כלו' שדה אחוזתו שנעשית שדה מקנה על' מכירתה ...

בל יגאלנה על דעת שתחזור ותהא לפניו כמות שהיתה שדה אחוזתו, ואין רשאין לפדותה אלא בתורת שדה

מקנה כאיש אחר' (פערלא ח"ב 526). רנו, רנז: -לא תעבד בכבוד שורך ולא תגז בכור צאנך, דב' טו

יט. ובספרי, ראה, ססק' קכד איתרבו כל קדשי מובח. דחות: כלו' תדחה לעולם אפילו נפדו או שנפל

בהם מום, על' בכורות ט"ו ע"ב. 169. רנה - רסב: חמשה לאוין עפ"י דברים כג ב-ד. 170. רסג:

שלא לדרוש שלום עמון ומואב, שם, שם ז. רסד, רסה: שלא להביא בקהל זרע גר אדומי או מצרי עד

אחר שני דורות, שם, שם ח ט. 171. רסו: שלא יאכל הסועל בשעת מלאכה אלא בגמר מלאכה, שנ'

וחרמש לא תניף על קמה רעך, שם, שם כו; ועי' ספרי כי תצא פסק' רסו. רסז: ואל כל לך לא תתן, שם, שם כה.

רסח: שלא לחרוש בשור וחמור יחדו, שם כב י. כתעבי: גיל שציל -פי תעבי, כלומר כי אני מואס בזה.

172. רסט: אוהרה שלא לעבוד ולזרוע בנחל האיתן שנערפה שם העגלה, שם כא ד. רע: אוהרה שעיר

הנדחת לא תבנה, שם, יג יו. 173. רעא: לא תסיג גכול רעך, שם יט יו. רעב: לא תחסם שור בדישו,

שם כה ד. רעג: שלא לעבוד בעבד עברי עבודת פרך, ויק' כה מו. לא תכלה: מל' אויבי כלם, איכה

פן ירדף גאל הדם, ועברית לעם נכרי לא תסלה.
 אונס, והמלשין כל ישלחו, מאה ושלושים ותמש מצות למלא,
 הכל מאתים ושבעים ושבעה לא תעשה אחת ממצות אלה.
 אלה שבעים ואחד המומתים מצותם שנית לבית דין החזרתי,
 בשבע דרכים להשמיד תמותת זדים פזרתי.
 ברשף ורגם ורצח ומות מבלי רושם הזהרתי,
 ברת, ואבדן מאתי, ופגעון המקנאים גזרתי.
 גזרתי עשרים ושלושה לכרת, משך ערלת בשרו מחויץ,
 לא פסח ולא התענה, ובכפורים במלאכתו נחויץ.

176

180

174 מ לעם נכרית. 175 טשט ישלח מאה שלשים. ב כב. 174 רעד: אזהרה לגואל הדם שלא ירדוף

176 אה טשט שבעים. "אחת" חסר: אה. 179 אה אחר הרוצח הכורח לעיר מקלטו. דב' יט ו. רעה:

180 טשו כרות. ואבדן, כן אה טשט, למות. שלא למכור אמה העבריה, שמ' כא ת. לא תסלה:

בשאר מקורות: ואבד. פו' לא תמכר, והוא מל' לא תסלה בכתם אופיר.

איוב כח טו. 175 רעו, רעו: אזהרה לאונס

ולמוציא שם רע שלא יוכלו לברש את האשה שאנסו או הוציאו עליה שם רע, דבי כביט כט. מאה

ושלשים וחמש: זה סך הכל של ל"ו מל"ת התלויות בזמן ארבעים מל"ת השייכות לקרבנות.

חמש עשרה השייכות לכהנים וארבעים ושלושה הנזכרים באחרונה למלאות את המספר הזה. 176 הכל:

כלומר קל"ה מל"ת הנ"ל עם קמ"ב שנמנו לעיל (שורה 129-130) תעלינה למספר רע"ו.

מנין ע"א העונשין

177 מצותם שנית לבית דין החזרתי: ר"ל דאעפ"י שכבר נמנו האזהרות של אלו העונשין

במנין הלאוין, וכהעונשין אין שום מצוה נוספת להמוזהרים עליהם כדי שיבאו משום זה במנין בפני עצמן.

מכל מקום מנה אותן בפני עצמן משום המצוה המוטלת על ידיהן על הבית דין, מפני שכל עונש ועונש

שבכל התורה הוא מצוה מוטלת על הב"ד לענוש את העבריינים שנתחייבו בהם. ואע"ג דהמצוה המוטלת על

הב"ד בעונשין אלו היא בקום ועשה, מ"מ סובר הגאון שתורת לאו עליהן, משום שכל עונש תורת לאו

עליו (עי' פערלא ח"א 11 וח"ג 4 סעיף ב). 178 בשבע דרכים: בשבע מיתות. זדים: כונתו

שרק אלו שחטאו כמזיד מתחייבים בעונשין הללו. 179 ברשף: בשריפה, מל' רשפיה רשפי אש,

שה"ש ח ו, והשתמש במכטא זה משום דשריפת ב"ד לאו שריפה ממש היתה אלא כמו שריפה בגחלים,

עי' סנהד' גב, ע"א. ורגם: סקילה. ורצח: מיתת הרג, ומות מבלי רושם: זו מיתת חנק.

ורמו לדרשתם בספרא קדושים פרק י: "מות יומת בחנק... נאמרה מיתה בידי שמים ונאמרה מיתה בידי

אדם מה מיתה האמורה בידי שמים מיתה שאין בה רושם אף מיתה האמורה בידי אדם מיתה שאין בה

רושם". 180 כרת ואבדן מאתי: זה עונש כרת ומיתה בידי שמים. ופגעון המקנאים:

מיתה ע"י קנאים שפוגעים בו, עי' סנהד' פ"ט, ה. 181 עשרים ושלושה לכרת: היינו, כ"א מל"ת

שיש בהן כרת ואין בהן מיתת בית דין, ושתי מ"ע, פסח ומילה, שמי שחדל לעשותם חייב כרת. עונש א:

מושך בערלה, אתרבי ביבמות עב ע"א מן "בריתי הפר", בר' יו יד. 182 ב: מי שלא עשה את הפסח,

במ' ט יג, ג, ד: לא התענה ביוהכ"פ ועשה בו מלאכה, ויק' כג כט-ל, בחוק: כלו' נמחר לעשות

קבר, א ידם, וחלב האוכלמו, וטמא, באכלו קדש לחוץ.

והבא ביתי וטמאתו עליו, השוחט ומעלה לחוץ.

185 החוץ רקח שמני, וקטרתי, והסך משחתי במרמה.

לועטי נותר, ופגול, וחמץ בפסח ללקמה.

וגם אלה יספרו שנית כי מצותי להכריתם יזמה.

אף המערה מקור נדה כי היא זמה.

זמה מבוא האחות, ואשר אחיות הוריו צועה.

190 דודתו, ואחות אשתו, ואשת אחיו לבלי חוק ממתעה.

חרוג מתרגו מכלנה פן אכרית כפרץ נבעה.

183- ט"ז האוכלימו. 190- אף לבלתי חוק. מלאכתו. מל' כי היה דבר המלך נחוק, ש"א כא ט. ואולי

צריך לנסח: "לא פסח, ובכפורים לא התענה ובמלאכתו

נחוק". 183- ה: אוכלדם וחלב, ויק' ז כה כו. ז: סמא אוכל קדש, שט זכ. ל חוק: ווערטהיימער מפרש שר"ל אף

שהיה חוק לכהמ"ק, שאם היה בפנים בלאו הכי חייב כרת משום ביאת מקדש בטומאה כמו שהוא אומר בסמוך, או ר"ל

שלחצו חבירו בגרונו לדברי ר' יוסי. עי' זבחים קו ע"א תודה כיון". גם פערלא (ח"ג 93) מציע שני

פירושים, אבל שניהם גראים לי כלחוצים ודחוקים, עי"ש. 184- ח: טמא הנכנס למקדש, במ' יט יג. ט. י:

שוחט ומעלה חוק, ויק' יז ג-ד ח-ט. 185- יא-יג: המפטם את השמן והמפטם את הקטרת והסך בשמן

המשחה, שמ' ל לג לח. החוק: כלומר המפטם בחוק אטור, אבל בפנים יחכן שיהי פטור כגון אם עשאו

לשם גבוה למסרו לצבור, עי' כריתות ה ע"א. והסך משחתי במרמה: כלו' שהשיג את שמן המשחה

במרמה וסך כו. לפי שאין חייבין אלא על טיכת שמן המשחה. שעשה משה בלבד (כריתות שם) ואי אפשר

להשיגו אלא במרמה שלא ביריעת הגזברים הממונים על שמירתו (פערלא ח"ג 103). 186- יד. טו: אוכל

גותר ופגול, ויק' יט ה. ועי' כריתות שם. לועטי: מל' הלעיטני נא מן האדום, בר' כה ל. טז: אוכל

חמץ בפסח, שמ' יב יט. ללחמה: כלומר לאכול, מל' לכו לחמו בלחמי משלי ד יז. והשתמש בפעל

"לחם" כדי לרמוז דאין אסור חמץ נוהג אלא במין לחם דוקא. דהיינו חמשת המינים (פערלא ח"ג 106).

188- יז: המערה מקור נדה, ויק' כ יח. 189- יח-כ: הבא על אחותו ועל אחות אמו ועל אחות אביו,

ויק' כ יז יח יג-יד. צועה: פי' שוכב, וצועה מל' את צועה זונה, ירמ' ב כ. 190- כא-כג: הבא

על דודתו ואחות אשתו ואשת אחיו, ויק' כ כ; יח יח: כ כא. לבלי חוק ממתעה: נ"ל שהמ"ם

הראשון של -ממתעה שייך לחיבה הקודמת, וצ"ל: "לבלי חוקם מתעה", ור"ל שבשלש נשי העריות האלו

עלול אדם להתעות ולומר להן שהן מותרות לו אעפ"י שהוא לבלי חוקם, כלו' נגזרת הכתוב, והטעם

הוא כי עריות אלו שונות מעריות אחרות משום שבאיזה אופנים היו מותרות לו או יהיו מותרות לו:

דודתו, שחיא אשת דודו (כתרגומו: וגבר די ישכוב עם אתת אח אכוהי) הרי היא מותרת לו מדאורייתא

כשדודו הוא אחי אביו מן האב ולא מן האם, ורק רבנן גזרו עלה משום אשת אחי אביו מן האם (יבמות

כא. ע"א); אחות אשתו אסורה עליו רק בחיי אשתו, ואשת אחיו אפשר שתהי מותרת לו ביבום, ולפי זה

אפשר שיתעה אותן אדם לחשוב שהן מותרות לו בכל אופן. כך ג"ל להסביר המאמר הזה. ווערטהיימער

לא עמד על קושי הלשון של -ממתעה" אעפ"י שראה שבמקום אשת אחיו יש לאיש להתעות את האשה.

ודברי פערלא במקום זה (ח"ג 114) אינם מתקבלים על הלב כלל. 191- חרוג מתרגו מכלנה: כלו'

ואחריהם סקול שמנה עשר בתחלה מסית טועה.
 טועה ומדיח רעהו ומתלהלה באובו וידענו
 מגדף, ועובד אל נכר, אף המעביר לו את בנו.
 לך סורר ומורה, והמקלל הוריו במענו
 מכשף, ובא אלי אם כי עמד על ... בנו.
 בנו ברדת עדי כלתו, ואשת אביו יעודה,
 על תבלית, משכבי בהמה, ותועבת זכור צמודה.
 לפי כבוד השבת מחלליה, ובאי מאורשה חמודה.

195

192- אה סקל. דפוסים: מסות. 193- אה ומתלהלה
 בבואו וידעונו; טשט באוב וידעונו. 194- אה
 אף המבעיר. 196- אה אל אם. טשט עלי כנו.
 בא" ובדפוסים נמצאות נקודות בין "על" ובין "כנו"
 כאלו היו חסרים איזו מלים, אבל באה וטשט
 אין כאן שום הספק ועי' בהערות לשורה זו.
 198- אה טשט עד תכלית. "בהמה" חסר: טשט. מ
 ותועבות. אה זכור עמודה.

194- כח: מגדף, ויק' כר סו. כט: עובד ע"ז דב' יז ה. ל: מעביר זרעו למלך, ויק' כ ב. 195- לא:
 בן סורר ומורה, דב' כא כא. לב: מקלל אביו ואמו, שמ' כא יז; ויק' כ ט, עי' סנהדרין ס"ו ע"א.
 במענו: מעון הוא כנוי להקב"ה, עי' מחברת הערוך לר"ש פרחון ערך עון, ור"ל שדוקא המקלל בשם
 חייב סקילה, עי' סנהדר' ס"ז ח. 196- לג: מכשף, שמ' כב יז, עי' סנהדר' סו, ע"א. לד: הבא על אמו,
 ויק' יח ז, עי' סנהדר' נד, ע"א. כי עמד על ... בנו: כך הוא נוסח א"א, כשאר כתבי היד לא נמצאו
 נקודות בין "על" ובין "כנו", וזה היה נותן מקום לשער כי אינן רק לתשלום השורה, אבל בעמדנו על כונת
 המאמר נראה כי הנקודות האלו מראות על איזה חסרון. כי הרי נקל לראות שמצד שמוש הלשון המאמר
 -כי עמד על כנו" מקביל להמאמר הבא בשורה 197 "כנו ברדת עדי" וכו', ומכיון שההפך של "רדת" איננו
 -עמד" אלא "עלה", ו"על" איננו מקביל ל"עדי" לכן נראה לי לנסח:

כי עמה [ה] מתחלפת בנקל לד' [על]ה עדי] בנו
 בנו ברדת עדי כלתו

ור"ל כי עמה, עם האם שבא עליה, עלה עדי כנו, עלה על משכבי אביו שהוא כנו, כלו' שרשו ויסודו, והוא
 מל' ועמד על כנו, דניאל יא כ, וכשבא אדם על כלתו אז הוא, שהוא הַבֵּן והיסוד של המשפחה, במצב של
 ירידה, כלו' היחס של הַבֵּן להאב או האם הוא יחס של עליה מלמטה למעלה, והיחס של האב לכלתו הוא
 יחס של ירידה מלמעלה למטה. 197- לה, לו: הבא על כלתו ועל אשת אביו, ויק' כ יא יב. יעודה:
 אפילו יעודה, היינו ארוסה, וקאי בין על אשת אביו ובין על כלתו (פעולא ח"ג 143). 198- לז-לט:
 משכבי בהמה ומשכב זכור, ויק' כ טו-טז, שם, שם יג. תבלית: מל' תבל עשו, ויק' כ יב. צמודה:
 כלו' התועבה של משכב זכור מחוברת לתבלית משכבי בהמה. 199- מ: מחלל שבת, במ' סו לה. מא:
 הבא על נערה המאורסה, דב' כב כו, ומה שכתב יבאי מאורשה" בל' רבים לאשמעינן דק"ל כרבנן (סנהדר'

לְרַגְבִּים וְגַל אֲבָנִים יִוַּקְמוּ מִדְּתִים מִדָּה נֶגֶד מִדָּה.
 מִדָּה שְׁנִית אָשִׁיב זָכַר אֵלֶּה לְהוֹדִיעַ פִּי הֵמָּה הַנְּשָׁרְפִים /
 שְׁלֹשָׁה מִיּוֹצְאֵי יִרְכּוּ, וְכַהֲנָה מַעֲזֹרְתוֹ רְצוּפִים.
 גְּשִׁים שָׁלֹשׁ לַמַּעֲלָה מִמֶּנָּה, וּבַת כֹּהֵן תִּנְקַד לְרִשְׁפִּים,
 עֶשֶׂר עֲבִירוֹת אֵלֶּה בְּנִפְשׁוֹתָם לְבִדְנָה שְׁרוּפִים.
 שְׁרוּפִים כְּמִסְפָּרָם עֲשֶׂרָה אַחֲרַיִם יָמוֹתוֹ בְּיַדֵּי שְׁמַיִם,
 הָאוֹכֵל טָבֵל, וְתִרְוַמָּה, וּפְהֵן בְּטַמְאֹו קִדְשֵׁי שְׁמַיִם,
 עוֹרֵךְ שֵׁי בְּטַמְאָה, וְשָׁכּוֹר, וְזֶר, וְטָבּוֹל עֲרָבִים,
 חֹסֵר כְּפוֹר, וּפְרוּעַ, מִבְּלֵי רְחוּץ יָדַיִם וּפְעָמַיִם.
 פְּעָמַיִם אֲזַכִּיר שְׁמוֹנַת אֵלֶּה לְעוֹנֵשׁ חֲנֻק חֲצַבְתִּים.

ב. כד.

205

200- מ ס וגל עפר. טשט יונקמו, בשאר מקורות :
 יוקמו. טשט מדדתים נגד מדה. 201- דפוסים :
 אשוב. 202- א"ה מיערות רצופים. 205- ממנה,
 כן א"ה טש"ט; א"ה ודפוסים: ממנו. 205- א"ה מ
 במספרם. 206- כל השורה הזאת חסרה בטש"ט.
 207- א"ה ושכור; מ ושכור וזב. 208- א"ה כוסר;
 טשט כפר. א"ה וכלי רחוק; טש"ט טובלי. 209- דפוסים:
 אזכור. א"ה חנק הצבתים; דפוסים: חנקה צבתים.
 200- ע"ב) שאם באו עליה עשרה ועדין היא כחולה
 כולם בסקילה לאסוקי מרבי דפליג ואמר ראשון
 בסקילה וכולן בחנק (פערלא ח"ג 148).
 200- מדדתים וכו': עי' סוטה ת, ע"א.
 201- מדה שנית: כלו' מחלקה שניה של חייבי
 מיתות בי"ד המה הגשרפים. 202- מב- מז: הבא
 על בתו ובת בתו ובת בנו (שלשה מיוצאי יריכו),
 הבא על בת אשתו ובת בתה ובת בנה (וכהנה
 מעזרתו). עי' סנהד' ע"ה ע"א. מעזרתו: מאשתו.
 מל' אעשה לו עזר כנגדו, בר' בי.ה. רצופים : כלו' דורות רצופים זה אחר זה, בתו ובת בתו וכו'.
 208- מח-ג: גשמים שלש למעלה : הבא על חמותו ואם חמותו ואם חמיו, סנהד' שם. גא: בת
 כהן שזינתה, ויק' כא ט. 205-208- גב-סא: אלו שחייבים מיתה בידי שמים נמנו בשלשה מקורות, תוס'
 זבחים פי"ב, תוס' כריתות פ"א ובסנהדר' פג, ע"א. וכל אחד משלשת המקורות האלו משונה מחבירו במספרם
 ובסדרם, ומנין וסדר רס"ג משונה משלשתן. בתוס' דובחים נמנו אלה העשרה: האוכל טבל, זר שאכל תרומה,
 כהן טמא שאכל תרומה טהורה, זר, טבול יום, מחוסר בגדים, מחוסר כפרה, מי שלא רחץ ידים ורגלים,
 פרועי ראש ושתויי יין ששמשו. בתוס' דכריתות נשמס מי שלא רחץ ידים ורגלים ונמנו שם רק תשעה,
 בסנהד' נוסף על העשרה שבתוס' דובחים עוד אחד, טמא ששימש, גם הסדר קצת משונה, ולפנינו אצל
 רס"ג נמנו רק עשרה אבל לא העשרה הדוספתא דובחים אלא שתחת מחוסר בגדים בא טמא ששימש, ותמיהני
 שהר' פערלא לא העיר מאומה על זה. באחדים מאלה לא אשכחן עונש מיתה בידי שמים בהדיא בקרא אלא
 נפקא לן מגז"ש, עי' סנהד' שם. 207- עורך שי בטמאה : כלו' שימש בטמאה. וטבול ערבים :
 בזדק העיר פערלא (ח"ג 170) כי מלבד שבכל מקום קרי ליה -טבול יום" גם החרוז אינו עולה יפה, ולכן
 צ"ל -וטבול ערב ויומים", כלו' בין אותן שטבילתן בערב כנדה ויולדת, יומא ו, ע"א, ובין אותם שטבילתם
 ביום דינם שוה להתחייב מיתה בידי שמים אם שמשו במקדש קודם הערב שמשן אחר שטבלו.
 208- ידים ופעמים: ידים ורגלים, מל' מה יסו פעמיך, שה"ש ב. 209- פעמים : מל' ויעקבני זה

גוֹנֵב נֶפֶשׁ, וּמְמַרָה חֻכְמֵי וּמְכַה אֵב וְאִם הֶעֱצַבְתִּים.
צוֹפֶה עִם אֱלֹהֵי לְאֵלִיל, וְהַמְשַׁקְרִים בְּאִמְרֵי פִי חֶצְבְּתִים,
הִבָּא אֶל אִשֶׁת רַעְהוּ, זוֹמְמֵי פִהֲנֵת, וְזוֹנֵיָה קְצַבְּתִים.
קְצַבְּתִים שְׁנֵי אֱלֹהֵי הָאֲחֻלָּנִים, וְהֵם כְּטָפֵל יְדוּעִים.

תַּחֲתָם אָבִיא גּוֹנְבֵי קְסוּוֹת וּבוֹעֵל אַרְמִית מְקַנְאֵיהֶם פּוֹגְעִים.
רוֹצֵחַ, וְאִנְשֵׁי עִיר הַנְּדַחַת שְׁנֵיהֶם לְפִי חֶרֶב גּוֹעִים.

פָּרַט שְׂבַעַת מִיְנֵי מוֹת כָּלֵל אַחַת וְשִׁבְעִים.
שְׂבַעִים, וְאֶחָד סְנֵהֲדְרֵי וְשִׁפְטִים עֲשָׂרִים, וְשָׁלֹשָׁה בְּקִטְנָה.
יִכְרְתוּ רְשָׁעִים מֵאַרְצָךְ, וּבוֹגְדִים יִסְחוּ מִמֶּנָּה.
הַתְּמִימִים יוֹתְרוּ בָּהּ, וְלַחֻכְמִים לְבָדֵם נִתְּנָה.

אֲשֶׁרֵי אָדָם מְצָא חֻכְמָה וְאָדָם יִפִּיק תְּבוּנָה. /

210. טש"ט חכמיו. מ ומכה אב ואב. 211. דפוסים: פעמים, בר' כו לו, ור"ל שאעפ"י שמנאם למעלה עם אלוקו. 213. דפוסים: בטפל. 214. אביא. בכל המקורות מלבד אא שמנסח: תביא. 215. אה ואנשי הנדות. אה טש"ט גוועים. 217. ושופטים. כן באה; בשאר מקורות: ישפטום. 218. אה טש"ט יכריתו. 219. לבדם, כן בטש"ט, בשאר מקורות: לבדה. 220. אה מצאה.

כד ז וקן ממרא, שם יז יב, מכה אב ואם, שמות כד טו. העצבתים: פערלא (ה'ג 173) מפרש כד טו. העצבתים, אשר תנכוהו וגדלוהו בצער ועצבון כמו שנגזר עליהם מאז כרכתיב הרבה ארבה עצבונך... ואמרין (עירובין ק ע"ב) עצבונך זה צער גדול בניגים. 211. טו—ס: המתנבא בשם ע"ז, דב' יח כ, נביא השקר, שם. צופה עם אלהי: הושע ט, ה. באמרי פי חצבתים: מלה"כ על כן חצבתי בנביאים הרגתים באמרי פי, שם ו ה. 212—213. טז: הבא על אשת איש, ויק' כ י. זוממי כהנת... כטפל ידועים: כלוי השמטתי מן המנין זוממי בת כהן ובוועלה משום שהם כבר נספלים לאותן שכבר נמנו בחשבון העונשין, דבועל בת כהן אינו אלא כשאר בועל אשת איש וזוממיה נדונים בחנק מדכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו, ואין בזה מצוה מיוחדת שתבא במנין בפני עצמה. קצבתים: מלשון ויקצב עץ, מ"ב ו ו. 214. טז, טט: גונב קסוות ובוועל ארמית שקנאים פוגעים בהם, סנהד' סרק ט ו. 215. ע' עא: רוצח ואנשי עיר הנדחת, במ' לה טז, דב' יג טז. 216. פרט... כלל: כל' אם נפרוט מיני המות נמצא שהם שבעה: ארבע מיתות ביד, כרת, מיתה ביד, שמים, מיתה על ידי קנאים, אבל כלל כל העונשין הם שבעים ואחד. 218. ע' משלי כ כב. 220. שם ג יג.

קכה א תבונה אם יש את נפשכם כל האמים עושו ובאו

שכל חכמת בני ובינתם תראו חתת ותיראו.

ששים וחמש פרשיות חקים ומשפטים להם נקראו.

שיחו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול וכבודם ראו.

ראו שפטיהם ושטריהם מה נהדרו במראם. 225

מנין ששים וחמש פרשיות

רבים התקשו בענין ס"ה המצות הנשארות שנקראו בשם -פרשיות. משום מה נתן להם השם הזה, וכמה שונות הן משאר המצות עד שהיו מוגני המצות מוכרחים לתת במחלקה מיוחדת? והנה הרב פערלא כח"ג של פירושו על תרי"ג מצות אלו הקדיש לענין זה ששה עשר עמודים גדולים (193-208) והעביר בכור ההגיון כל ההשערות השונות הנמצאות בספרי הראשונים, וכיד בקיאותו הגדולה ושכלו הבהיר הראה כי כל הקודמים לו לא תמיד קלעו אל השערה, ואם צדקו בצד אחד ובא צד אחר והחזיר הקושיא למקומה, וכך הוא מסיים את הפתיחה שלו. לס"ה הפרשיות: -מקום הניחו לי רבותינו גדולי הראשונים וצ"ל להתגדר בו, ולהסיר המסכה הסרושה על פני הענין הזה אשר היה נעלם וערפל חתולתו מימי רבותינו הגאונים וצ"ל עד עתה".

מובן שאין כאן המקום להאריך בדברים, אבל נחזיק וראוי לתת תמצית דבריו בקצור נמרץ. אחר שמנה רס"ג מאתים עשין המוסלנין על היחידים, ומאתים ושבעים ושבעה לאוין ושבעים ואחד עונשים שבמיתה, מהם מצות המוסלנות חובה על הב"ד, המצטרפים עם הלאוין ועולים בחשבונם, בא מעתה למנות ששים וחמש הפרשיות. כמו שנקראו מצות אלו לפי מסורת כל הגאונים והראשונים ז"ל, והן כוללות שמונה וארבעים מצות עשה המשלימות מנין רמ"ח עשין, עם המאתים עשין שכבר נמנו, ושבע עשרה לאוין המשלימים מנין סס"ה לאוין עם רע"ז הלאוין, וע"א העונשים שכבר נמנו. ודוקא ס"ה מצות אלו נתנו במחלקה מיוחדת מפני שהן מצות שלא נתחייבו בהן אלא הצבור בלבד ולא היחיד, או מצד שאין עשייתן בפועל אלא ע"י הצבור והב"ד שבראשם ע"י כפייה והכרח. ומאחרי שס"ה המצות הללו שנמנו בפ"ע ע"פ גדרן שהן מצות המוסלנות על הצבור, הן תערובות לאוין ועשין יחד ואין נכללין בדרך כלל לא בשם לאוין ולא בשם עשין, נקראו בשם פרשיות. מלשון פרשת דרכים כלומר שקצתן משלימות מנין הלאוין וקצתן משלימות מנין העשין, וכבר מצינו שמוש זה בכמה מקומות (עי' שם עמ' 198-199). עד כאן תמצית חקירותיו של הרב פערלא, ודברי פי חכם חן.

בענין חלוקת ס"ה הפרשיות למצות עשה ולמצות ל"ת סמכתי על חקירות פערלא, ומשום שאין כאן מקום להאריך נמנעתי מהביא טענותיו והוכחותיו, אלא רשמתי כאן י"ז הפרשיות שהוא מונה אותן בין הלאוין ומ"ח הנשארים הן מצות עשה. ואלו הן י"ז הפרשיות שעל מנין הלאוין נמנין: ב, ג, ה, ז, ט, טז, יז, יח, כו, לו, לב, לה, לז, נד, סא.

221-224. ארבעת החרוזים האלה שהם כפתיחה לס"ה הפרשיות נוסדו על דב' ד ה-ח: ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים ... ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ... ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה ... ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים. 221. האמים: מל' שבחווה כל האמים, תהלי' קי"ז א. 222. תיראו וכו': איוב וכו'. ונ"ל שצ"ל: שכל חכמת בני תבינה תראו חתת ותיראו. משורה זו ואילך חותם רבנו את שמו: שעיד בן יוסף אלוף חתימה כפולה. 223. חקים ומשפטים להם נקראו: היינו שני מיני המצות המסורות לצבור וב"ד שסתם חקים ומשפטים הן מצות הצבור (עי' פערלא, ח"ג 207-208). 224. פרשה א: פרשת שופטים ושופטים. דב' טז יח. כוללת מצות מנוי סנהדרין גדולה וקטנה וגם ב"ד של שלשה בערים שאין

על פי שני עדים, ויחקרו היטב במלאם.
 קמי סרה כאשר זממו, ומן הלשכה ילמדו פליאם.
 עורכי מלחמת מה יפו, בהשיכם המחנכים מן צבאם.
 צבאם בסוד קדושים רבה מתניהם מקדשים ומכבדים,
 יצודו אשימה עלי מלך, ויערפו לכפר דמי גודדים.
 פרשת מלקות יסרון, והם בתרועת מלך נועדים,
 יקראו לשלום בקרב והמשלימים יהיו למו עבדים.
 עבדים העברי והעבריה משפטי חקם לגלות.

230

226. א"ה טשז"ט ויחקרום. 228. דפוסים: מלחמתי. בהם ק"כ אנשים. מה נהדרו במראם: רמז
 מיפה. 229. א"ה קדושים מחניהם רבה מתניהם. למה שדרשו, ויקר ל'י. ד"א פרי עץ הדר זה
 230. א"ה טשז"ט יצרו אשימה. א"ה וירעפו. מ דם. סנהדרי גדולה של ישראל שהידרה הקב"ה (פערלא
 231. א"ה עובדים. 233. דפוסים: ועבריה משפטי. ח"ג 212). ב: על סי שנים עדים וגו' דב'
 יו. ו. ויחקרו היטב במלאם: כלו' אע"ג
 שדי בשני עדים מ"מ כשבאו לפני ב"ד הרבה עדים כאחת צריכין כלם במלואם חקירה ודרישה ולא די
 בחקירה ודרישה של שנים מהם. 227. ג: דין עדים זוממים. קמי סרה: עדה"כ כי יקום עד חמט באיש
 לענות בו סרה. שם. ד: ומן הלשכה וכו': כלו' מצוה היא לשאול ולדרוש מן ב"ד הגדול אשר בלשכת הגזית.
 דב' יז ח-ט. 228. ה: פרשת משוח מלחמה, דב' כ א-ט. המחנכים: כלו' שצריכים לחנך ועדיין לא חינוכו.
 229. ו: והיה מחניך קדוש וגו' דב' כג טו. 230. ז: פרשת המלך, דב' יז יד-כ. יצודו: עי' מ"ש פערלא (ח"ג 230).
 233). ולי נראה שצ"ל יצנחו" (הרגל השניה מן החי"ת נמחקה ונעשה לדל"ת) ור"ל עתידים להתרעם ולומר
 שימה לנו מלך לשפסנו ככל הגוים (ש"א ח ה). וזה מתאים לדברי ר' נהוראי: לא נאמרה פרשה זו אלא
 כנגד תרעומתן, סנהד' כ. ע"ב. ח: דין עגלה ערופה, דב' כא א"ט. ד מ' נודדים: כלו' מושלכים
 על אם הדרך, לאפוקי חלל שנמצא טמון בגל, עי' סוטה פ"ט. א. 231. ט: דין מלקות, דב' כה ב.
 י: מצות הצבור להקהל יחד ולשמוע קריאת התורה, דב' לא י"ג. 232. יא: פרשת עיר משלמת
 וסאינה משלמת, דב' כ י"ח. 233. יב: משפט עבד עברי, שמ' כא ב. יג: משפט אמה העבריה,
 שמ' כא ו. משפטי חקם לגלות: לפי פערלא (ח"ג 253) כונת המאמר היא שגם שתי מצות
 אלו הן בכלל חקים ומשפטים שהן מסורות לצבור, והלכך מקומן במנין הפרשיות. ולא נהירא לי מכמה
 טעמים. ראשית, אחרי שכבר הודיע לנו בפתיחה שכל ס"ה המצות הנמנות כאן הן חקים ומשפטים, כלומר
 מצות המסורות לצבור, איזה צורך היה לו להוציא שתי מצות אלו מן הכלל ולהגיד לנו עוד פעם כי הן
 בכלל חקים ומשפטים? שנית, אין הלשון "משפטים חקם" לפי רוח השפה. בכל כתבי הקדש, מלבד בשני
 מקומות, לא מצינו שהמלה "משפט" תבא לפני המלה "חק" כשהם מחוברים יחד, בכל מקום מצינו או
 "חק ומשפט" או "חקים ומשפטים" אבל לא "משפט וחק", זולת בדב' ח יא ובנחמיה י. אבל גם שם
 נמצא רק בקשר עם מצוה "לבלתי שמור מצותי ומשפטיו וחקתי", ולשמור ולעשות את כל מצות ה'
 אדונינו ומשפטיו וחקיו". לפי זה המבטא "משפט חקם" זר מאד, ומלבד זה העקר חסר מן הספר, כי
 מאומה לא נאמר בחרוז זה על דבר משפט של עבד העברי ואמה העבריה, לכן נ"ל שצ"ל
 עבדים העברי והעבריה משפטים חקם לגלות

דִּין הַחֵלֶל בַּחֲבֵרוֹ, וּבִהְרֵהּ, וּמִשְׁחִית עֵין, וּמִכֶּה בַשֶּׁבֶט בְּכָלֹת.

סָרַר נֶגַח, וְנוֹגֵף, וְגוֹמֵץ, הַמִּבְעֵה, וְהַהֲבַעַר לַתְּגִמּוּלוֹת.

235

בְּשִׁמְרֵי חֲנָם, וְשָׂכַר, וְהִשְׁכַּר, וְהִשְׁוֹאֵל, וּפָרַשְׁת נְחָלוֹת.

נְחָלוֹת וְכָל בַּת יוֹרֶשֶׁת, וְהַבְּכוֹר פִּי שְׁנַיִם יָכִיל.

נֹתְנֵי מוֹם וּמִשְׁפָּטֵיהֶם, וְהַאֲוִיָּס, וְהַמִּפְתָּה בְּהִנְכִיל.

מוֹצִיא דָבָה לְעֵנוּשׁ, וּמְחַזֵּק מְבוֹשִׁים לְהִשְׁפִּיל.

קכה. ב

לִקְבְּרוּ נְבִלַת הַתְּלוּי, תְּשִׁלוּמֵי כָּפֶל וְכַפְּלִים לְהִשְׁפִּיל.

240

לְהִשְׁפִּיל עַל מְצִיאַת שָׂדֶה כִּי תִנְקֶה מִהוֹחֵפֶר.

וְקִדְשֶׁתָם שְׁנַת הַדְּרוֹר בְּהַעֲבַרְת שׁוֹפֵר.

כָּל מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ פִּירְשֶׁתִי בְּגֵאֲלַת מֶכֶר נִשְׁפָּר.

234- בשבט, כן בדפוסים; בשאר מקורות: שבט.

235- א"ה סדרי נוגף ונוגף... וההבעה. טשט נוגח...

והמבעה. 236- א"ה טשט שומרי חנם ושוכר והשואל;

מ פ בשומר; ו וק בשומר. 241- א"ה טשט מהחפר.

243- דפוסים: בגאולת חכר.

עבד כנעני בראשי איברים, שם כו. יז: דין מכה

עבדו ומת, שם כ. בכלות: כלומר שעשה עמו כלה, שמת תחת ידו. 235- יח: דין נזקי שור באדם,

שם כח. יט: דין נזקי שור בשור, שם לה. כ, כא, כב: דין נזקי בור, שן, ואש, שם לג; שם כב ד-ה.

גומץ: קהלת יח. המבעה: מבעה זה השן. כבא קמא ג, ע"ב. 236- כג-כה: דין שומר חנם,

שומר שכר ושוכר, והשואל, שמ' כב ו-יד. כו: משפט ירושה, במ' כז ח-יא. 237- כז: דין בת

יורשת נחלה, במ' לו ז-ט; נחלות וכל בת: שעור המאמר כאלו אמר: וכל בת יורשת נחלות,

ושינה סדר המלים מפני שזקוק הוא לאות נו"ן בראש החרוז. כח: משפט הבכורה, דב' כא יז. 238- כט:

דין נוחן מום באדם, ויק' כד יט. ל, לא: דין אוגס ומפתה, דב' כב כח-כט; שמ' כב טו-סז. בהנכיל:

מל' ויתנכלו אתו להמיתו, בר' לו יח. כלו' התחכם לפתות אותה. 239- לב: דין מוציא שם רע, דב'

כב יג-יט. לג: דין תשלומי בושת, שם כה יא-יב. להשכיל: מל' תן להם רחם משכיל, הושע ט,

יד, והכונה שהאשה מחזקת מבושי האיט לעשות אותו חשוק בניס. 240- לד: דין קבורת הרגוי ב"ה,

דב' כא כב-כג. לה: דין תשלומי כפל, שמ' כב ג. לו: דין תשלומי ארבעה וחמשה, שם כא לו.

וכפלים: כלו' שתי פעמים כפל שהם ארבעה, וכלל בזה גם תשלומי חמשה בקר תחת השור, אעפ"י

שהוא קצת יותר משתי פעמים כפל. להשכיל: מל' להשכילך בינה, דניאל ט כב, כלו' להבין שבשור

משלם יותר מבשה. 241- לו: דין נערה המאורסה שמצאה איש בשדה וצדקה ואין מושיע לה, דב' כב

כה-כו. כז. תנקה מהוחפור: תהי נקיה מכל חרפה ובושת, והוא מל' וחפרה הלבנה, ישעיה כד כג.

242- לח: דין שופר ביובל, ויק' כה ט. 243- לט: דין בתי ערי חומה ובתי ערי החצרים, ויק' כה

כט-לא. מ: דין גאלת ממכר שדה על ידי קרובים, ויק' כה כה. נשפור: מל' אף נחלת שטרה עלי, תהל'

טז ו, ור"ל שהלוקח חייב להטיב עם הגואל לסייעו בפדיונו ולא יתבע ממנו כל הדמים שנחן כשעת מכירה.

סִכּוּם אַרְבַּעִים מִצּוֹת וּנְמַכָּר לְגוֹי בְּפִדְיוֹן יִכְפָּר.

יִכְפָּר לָכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּחַטָּאת הַכַּפּוּרִים עַל הַסֵּדֶר.

245

פְּרֻשֶׁת תְּמִידִין, גַּם מוֹסְפִין, וּפְרָה לְמִשְׁמַרְתָּ בַתְּדָר.

טָנָא הָעוֹמֵר, וְהַכּוּרִים, וְשִׁלּוּחַ טַמְאִים מִמַּחֲנֵה הַדָּר.

אֲהָרֹן, וּבְנָיו לְמִלּוּאֵיהֶם, וְטַהֲרַת בְּנֵי לְוִי לְבוֹא תְּדָר.

תְּדָר הַמִּשְׁפָּן מֵהַ גִּבְדָּא אֲשֶׁרֵי עֵין רְאֵתָהּוּ בַמַּחֲנֵה.

אֲרוֹן הַבְּרִית, וְהַשְּׁלַחַן, וְאוֹר הַמְּנוֹרָה לֹא יִשְׁוּגָה.

250

זָהָב מְזֻקָק לְקַטְרֵת וְנִחֲשֶׁת גְּבוּב לְדִשְׁנָה.

לְכָרוֹת בְּבִכּוֹת וּקְלָלוֹת בְּרִיתוֹת אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנָה.

וּשְׁמוֹנָה וְאַרְבַּעִים מְגֵרְשֵׁי לְוִי, שֵׁשׁ מֵהֶן לְמַקְלֵט בְּגֵדֵי.

248. א"ה למלואתם. 249. מה"חסר: א"ה. 253. א"ה. 244. סכום ארבעים מצות: כל' עד כאן מנה

ארבעים מן הששים וחמש מצות שבמחלקה זו. ונ"ל

למלקט. שלא טרח לפרש סכום זה אלא משום שזקוק היה

לאות סמ"ך בראש החרוז. מא: דין עבד עברי הנמכר לעבד'ם ויקרא כה מז—גד.

יכוסר: מלשון מצאתי כפר, איוב לג כד, כלומר יגאל בפדיון. 245. מב: סדר עבודת יום

הכפורים, ויק' טז א—לד. בשבת כס: כל' ביוהכ"פ שהוא שבת שבתון, ויק' כג לב. על הסדר: רמז

למשנה יומא פ"ה, ז: כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחברו, לא עשה כלום.

246. מג: הקרבת תמידין, ויק' ו א'ו. מד: הקרבת מוספין, במ' ל לט. מה: חק פרה אדומה, במ' יט

א'ט. למשמרת: עדה"כ והיתה לעדת בני ישראל למשמרת. שם ט. בתדר: בתדירות, וזה

לפי מה שאמרו בתוספתא פ"ג דפרה שחולקין את אפר הפרה לשלשה חלקים, אחד נותן בחיל, ואחד נותן

בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות וזה שנתן בחיל היה מוכן ומוצנע. 247. מו: הקרבת העומר,

ויק' כג י"א. מו: שתי הלחם, שם יז. מח: שלוח טמאים מן המחנה, במ' ה ב"ג. ממחנה הדר:

מל' הדר מלכות, דניאל יא כ, ור"ל מחנה שכינה, כי הטמא לנפש מותר אף במחנה לויה, עי' פסחים סו,

ע"א. 248. מט: מנחת חנוך של כ"ג ושל כהן הדיוס, שמ' כט א"לה. נ: עבודת הלויים במקדש, במ' ח

היכב. לבוא חדר: כל' לבא באהל מועד. 249. נא: לעשות מקדש, שמ' כה-ח. 250. נב: לעשות

ארון, שם י"כב. נג: לעשות שלחן ולסדר עליו לחם הפנים, שם כג-ל. נד: לעשות מגורה שם לא-מ.

לא ישובה: ר"ל שאסור לשנות אור המגורה ההדליקו שלא במגורה או שלא על המגורה הטהורה

בסמיכת קסמים וצרורות וכיו"ב (פערלא ח"ג 403). 251. נה: לעשות מזבח הזהב, שמ' ל א. נו: לעשות

מזבח החיצון, שם כז א"ה. נחשת: עדה"כ וצפית אתו נחשת, שם ב. נבו: עדה"כ נבו: לחות

תעשה אתו, שם ח. לדשנה: עדה"כ ועשית סירותיו לדשנו, שם ג. 252. נז: מצות דברכות

וקללות, דב' כז יא-כו, והיא כוללת מצות ערבות שנוהגת לדורות, עי' סוטה לו ע"ב. בריתות

ארבעים ושמונה: לפי מה שאמרו (סוטה לו, ע"ב) אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו

עליה ארבעים ושמונה בריתות. 253. נח: לתת מ"ח ערי מגרש ללויים, במ' לה א"ה. נט: להפריש שש

ערי מקלט, שם ס"טו. בגדרי: ר"ל בארץ כנען לגבולותיה ולאפוקי חוץ לארץ שאין מצות עיר

לְכַתּוֹב תּוֹרָתִי עַל אֲבָנִים וְזָכַר הַמְּזוֹנְכִים בְּעֵדְרִי.

הַשְּׁמוּנָה בְּגָדִים לְתַפְאֶרֶת, וְשָׁמֵן זָךְ לְמֵאוֹר דְּבִירִי.

255

וְשָׁמֵן רוֹקֵחַ, וְהִמְמַלְחָה עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת דְּבִרִי.

דְּבִרִי הַגְּדַמְתִּי לִיעֲקֹב אֶתוֹ מִכָּל גּוֹי בְּאֲשָׁרֵי/

פְּנֵי שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא יָכִילָהּ אֵל תְּפִירָהּ אִתָּה בְּחַרְתִּי.

קכו. א

גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ גִּטְעַתִּיךָ הַעֲטִיתִיךָ כְּלִיל הוּא בְּחַרְתִּי.

פֶּאֶר בָּךְ אֶתְפָּאֵר כַּמְלֹאכִי עַבְדִּי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל בְּחִירִי.

260

בְּחִירִי הִנֵּה אֵלֶּה מִצְוֹתַי שֶׁשׁ מֵאוֹת וְשֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִסְפָּרָם.

חֹזֵק וְאֵמִץ וַעֲשֵׂה כִּי בְעֶזְרְךָ אֵל רַם.

אָנֹכִי יְיָ זָכוֹר לְמַקְבְּלֵיהֶם וְאִם דָּל מִמַּעַשׂ דוֹרָם.

בְּאֲשֶׁר זָכַרְתִּי לְהַזְכִּירָם וְכִינּוּ לַעֲשׂוֹתָם וּלְשִׁמְרָם.

אִז שֶׁשׁ מֵאוֹת וְשֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ פִּירוּשׁ עֲנִשָּׁן

265

וּמִתֵּן שְׂכָרָם אֶהוּבִים שְׁמֵרוּם עֲמוּסִים נִצְרוּם בְּכָל לֵב חֲקֵרוּם אֶת אֱלֹהֵי

תְּזַכֵּר לָנוּ אֱלֹהֵי מְעוּזֵינוּ וְתַפֵּן לְקוֹל שׁוֹעֲתֵינוּ וְתַמְלֵא בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּיּוֹם

כָּל מִשְׁאָלוֹת לְבִינֵנוּ מִלֶּךְ רַחֲמָן רַחֵם עָלֵינוּ מִלֶּךְ בְּרֵאשִׁית הַעֲתָר לָנוּ וּגְ

254. טש"ט וזכר. 254-259. שתי שורות אלו חסרות

בק. 255. לתפארת חסר: טש"ט. רפוסים: למאור

דבורי. 257. מדבר. 260. מ פ פארי. 264. מ

כאשר זכינו. 265-268. בכ"י אה לא נמצא הסעיף

הזה ותחתיו באה התפלה הזאת: מלך רחמן רחם

עלינו טוב ומטיב הדרש לנו שוב עלינו בהמון

רחמך וכו' ככ' בתורתך שלש פעמים כשנה יראה

כל זכ' ונ' אחר כך באה הכתובת הזאת: ליצחק

בר סעדיה אלמנבגי נ"ג הכותב שבת ברבי אלעזר

המלמד נ"ע ממדינת צהרלוםז'.

מקלט נוהגת בהן. 254. ס: לכתוב ספר תורה.

ואחזו בלשון הכתוב: והקמות לך אבנים גדולות ...

וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת. דב' כזב-ג.

סא: שלא לשכח מלמחות וזכר עמלק. דב' כה יז-יט.

255. סב: מצות בגדי כהונה. ג: לעשות שמן להדלקת

המנורה. שמ' כז-כא. 256. ד: לעשות שמן

המשהה למשחה. שמ' ל כז-כה. סה: לעשות קטרת

להקטירה. שם לד-לו. עשרים וחמש

מצוות דברי: כל' אלו הן כ"ה

המצוות הנוספות על הארבעים הקודמות.

257. דברי ... בא שרי: כלומר בעשותי

את יעקב למאושר מכל הגוים. עפ"י מה דתנן רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה

להם תורה ומצוות (סוף אבות) הגדתי לו את דברי ועי' תהלים קמו יס ומלאכי ג יב. 258. ס נ ו ת ...

לא יכילוהו: מוסב על דברי. ונוסד על איוב יא. ס: ארכה מארץ מדה. בחרי: בקצף.

כל' בודון ובמרי. 259. גוי אחד: דה"א יז כא. נט עת יך: ע"פ ישעיה ס כא. כליל

הוא בהדרי: יחוקאל סז יד. 260. פאר וכו': מל' מעשה ידי להתפאר. ישעיה ס כא.

כמלאכי וכו': מל' הכתוב למען עבדי יעקב וישראל בחירי. ישעיה מה ד. ור"ל אני אתפאר כך כמו

שאתפאר בישראל שכתוב בו ובישראל יתפאר. ישעיה מד כג. 263. למקבליהם: למקבלי המצוות.